16-17 Nisan 2021

KAYSERİ

5.ULUSLARARASI ERCİYES BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ

TAM METİN KITABI

EDİTÖR

Dr. Necip İhsan ARIKAN

İKSAD GLOBAL YAYINEVİ

5.ULUSLARARASI ERCİYES BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ

16-17 Nisan 2021, KAYSERİ

EDİTÖR
Dr. Necip İhsan ARIKAN

Copyright © 2021 by iksad Global publisher
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.
Institution of Economic Development and Social Research Publications®

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Global Publications – 2021©

ISBN: 978-605-70554-2-2

DÜZENLEME KURULU

Kongre Başkanı

Prof. Dr. Mustafa TALAS

NİĞDE ÖMER HALİS DEMİR ÜNİVERSİTESİ

Dr. Alper TUTÇU

Dr. Serkan GÜN

SELAMİ DURAN

Ali SÖYLEMEZ

Bircan TAŞKESER

İbrahim KAYA

Hesen SURXAYLİ

Mert GÜLÜM

BİLİM VE DANIŞMA KURULU / PROFESSOR LIST

Dr. Bayram POLAT
Ömer Halisdemir Üniversitesi

Dr. Bilal ÇOBAN
Fırat Üniversitesi

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA
Rasulbekov Kırgız Ekonomi Üniversitesi

Dr. Elvan YALÇINKAYA
Erciyes Üniversitesi

Dr. Damezhan SADYKOVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Gulmira ABDİRASULOVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Hacer HÜSEYNOVA
Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Dr. Hülya Bingöl
İnönü Üniversitesi

Dr. Hülya ÇİÇEK
Gaziantep Üniversitesi

Dr. İlkay ŞAHİN
Erciyes Üniversitesi

Dr. Kasım KARAMAN
Erciyes Üniversitesi

Dr. Malik YILMAZ
Atatürk Üniversitesi

Dr. Metin KOPAR
Adıyaman Üniversitesi

Dr. Mihriban EMEK
Adıyaman Üniversitesi

Dr. Mustafa METE
Gaziantep Üniversitesi

Dr. Mustafa TALAS
Ömer Halisdemir Üniversitesi

Dr. Mustafa ÜNAL
Erciyes Üniversitesi

Dr. Han Nadejda
E.A. Buketov Karaganda Devlet Üniversitesi

Dr. Osman ERKMEN
Gaziantep Üniversitesi

Dr. Osman Kubilay GÜL
Cumhuriyet Üniversitesi

Dr. Sarash KONYRBAEVA
Kazak Devlet Kızlar Pedagoji Üniversitesi

Dr. Veysel BOZKURT
İstanbul Üniversitesi

Dr. Zharkyn BALTABAEVA
Abay Kazak Milli Pedagoji Üniversitesi

Dr. Zongxian FEN
Xi`an Jiatong Üniversitesi

Dr. Prachi V. Motiyani
Gujarat Üniversitesi

Dr. Ahmet GÜMÜŞ
TKGM Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Dr. Esra KIZILAY
Erciyes Üniversitesi

Dr. Nuriye KERTMEN
İskur Denim İşletmeleri Tic. ve San. A.Ş.

Dr. Mehmet KERTMEN
İskur Denim İşletmeleri Tic. ve San. A.Ş.

Dr. Ahmet FEYZİ
Atatürk Üniversitesi

DÜZENLEYEN KURUM

İKSAD
(İKTİSADİ KALKINMA VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERNEĞİ)

BİLDİRİ DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ

ÇİFT KÖR HAKEM DEĞERLENDİRMESİ

TOPLAM BAŞVURU SAYISI : 154
KABUL EDİLEN BİLDİRİ SAYISI: 120
RED EDİLEN BİLDİRİ SAYISI : 34

5. ULUSLARARASI ERCİYES BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ

16-17 Nisan 2021
KAYSERİ, TÜRKİYE

KONGRE PROGRAMI

-AÇILIŞ KONUŞMASI-

16.04.2021
09.40-10.00

Prof. Dr. Mustafa TALAS
KONGRE BAŞKANI
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ

Meeting ID: 893 7500 1431
Passcode: 500237

zoom

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için **https://zoom.us/join** sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to attend a meeting online, login via **https://zoom.us/join** site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,
exp. S-1 H-1, Hakan KAŞKA

Zoom'a giriş yaparken lütfen adınızı, soyadınızı ve salon numaranızı belirtin,
Örnek: O-1 S-1, Hakan KAŞKA

Oturum-1 Salon-4

16.04.2021

Moderatör: Doç. Dr. Sami KILINÇLI

Saat: 10.00-12.30

YAZAR	KURUM	BİLDİRİ BAŞLIĞI
Öğr. Gör. Melek COŞGUN SOLAK	Bozok Üniversitesi	ANTHONY GİDDENS'İN DİN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ
Öğr. Gör. Melek COŞGUN SOLAK	Bozok Üniversitesi	HABERMAS'TA AVRUPA KİMLİĞİ VE AVRUPA BİRLİĞİNİN GELECEGİ
Doç. Dr. Sami KILINÇLI	Çukurova Üniversitesi	İBRAHİM SÛRESİ 27. ÂYET BAĞLAMINDA KELİME-İ TEVHİDE SADAKATİN DÜNYEVÎ VE UHREVÎ KAZANIMLARI
Doç. Dr. Sami KILINÇLI	Çukurova Üniversitesi	ALLAH-KUL İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA VELÂYET KAVRAMI - YUNUS SÛRESİ 62-64. ÂYETLER ÖZELİNDE BİR DEĞERLENDİRME
Dr. Öğr. Üyesi Selim Serkan ÜKTEN	Aksaray Üniversitesi	MECMUU'L ERKAM IŞIĞINDA BUHARA EMİRLİĞİ NDEKİ UNVAN VE MANSIPLAR
Dr. Mustafa SALEP	Kayseri İl Sağlık Müdürlüğü	BİRİNCİ TÜRK OCAKLARI UMUMİ KONGRESİ
Dr. Öğr. Üyesi Esra KÖKDEMİR	Ankara Üniversitesi	YABANCI DİL OLARAK HİNDĪ (HİNTÇE) DİLİ ÖĞRENİMİNDE KARŞILAŞILAN ARAPÇA, FARSÇA VE İNGİLİZCE KÖKENLİ SÖZCÜKLER
Dr. Öğr. Üyesi Esra KÖKDEMİR	Ankara Üniversitesi	HİNDU TAPINAK MİMARİSİ VE "KUZEY-nāgara" VE "GÜNEY-dravida" STİLİ
Öğr. Gör. Dr. Zehra ERGEÇ	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	BİR SALGIN ROMANI: VEBA GECELERİ
Öğr. Gör. Dr. Zehra ERGEÇ	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	KURMACANIN TARİHE BAKAN YÖNÜ: AŞK VE İSYAN

İÇİNDEKİLER
(CONTENTS)

YAZAR (Author's)	BAŞLIK (Title)	SAYFA(Page)
Selva STAUB Gürkan KAVRAZLI	COVID 19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE SERBEST ECZACILARIN SOSYAL MESAFE VE ILAÇ DAĞITIMINA BAKIŞ AÇISI: BANDIRMA ÖRNEĞİ	1
Kifayet ÖZKUL Ece ÖZKUL	ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ MİMARİ YAPILARINDA TİPOGRAFİ	11
Melek COŞGUN SOLAK	ANTHONY GİDDENS'İN DİN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ	33
Arjan SHAFEEQ	KERKÜK TÜRKLERİNDE SÜNNET TÖRENİ	42
Ayça Nur DURSUN	POSTHÜMANİZM VE SİBERFEMİNİZM PERSPEKTİFİNDE KADIN ÖZGÜRLEŞMESİNİN SAĞLANMASI; SİBORG KİMLİĞİ	48
Muhammet TÜRKYILMAZ Mahmut KAPLAN	TÜRKİYE'DE YAKIT PİLLERİNİN GELİŞİMİ	57
Murat ERTAN Onur KOŞAR	PROBLEMS ENCOUNTERED IN REGIONAL HEATING SYSTEMS: CASE OF MANİSA SOMA	73
Mustafa SALEP	BİRİNCİ TÜRK OCAKLARI UMUMİ KONGRESİ	86
Burak ALPASLAN Serpil ŞAHİN	BAZI KISMİ DİFERANSİYEL DENKLEMLERİN HOMOTOPİ PERTURBASYON METODU İLE ÇÖZÜMLERİ	107
Andaç Batur ÇOLAK Tamer GÜZEL	PREDICTION OF LOW FREQUENCY CAPACITANCE-VOLTAGE VALUE OF POLYMER-INTERFACED GH-SIC/MEH-PPV/AL SCHOTTKY DIODES WITH ARTIFICIAL NEURAL NETWORKS	116
Nilay SEYİDOGLU Eda KOSELİ Deniz KARAKCİ Rovshan GURBANLİ Cenk AYDİN	EFFECTS OF PHYTOGENIC FEED SUPPLEMENTATION ON SERUM IRISIN, HEPCIDIN AND PROTEIN LEVELS IN A RAT MODEL OF MIXED STRESS	123
S. Ayla Deniz IZYAJEN Sezgin ÖZDEN	TÜRKİYE KAZDAĞI MİLLİ PARKI'NDA YÖNETİM SÜRECİNDE	131
Oğuzcan GÜZELİPEK Tolga PALANDUZ Furkan ÇETİN Süleyman BULDUK	DESIGN AND COST IMPROVEMENT OF TOOL WITH TOPOLOGY OPTIMIZATION	144
Elif Demirden Erişti Gülay YAZICI	ACİL GERİATRİK VAKALAR VE HEMŞİRELİK YAKLAŞIMI	152
Büşranur BULDUK Hüseyin MERTOL	TÜRK HALI DOKUMA SANATINDAKİ COĞRAFİ UNSURLARIN BELİRLENMESİ	165
Kahraman GÜLER	EVLİ BİREYLERDE EVLİLİK UYUMU VE OBSESİF İNANIŞLAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	178

BİRİNCİ TÜRK OCAKLARI UMUMİ KONGRESİ

Dr. Mustafa SALEP

Kayseri İl Sağlık Müdürlüğü, Personel Hizmetleri Başkanı, ORCID: 0000-0001-6560-7629

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Türkler arasında siyasi milliyetçilik fikrinin 20. yüzyılın başlarında çok yeni olduğu bilinmektedir. Devlet içerisindeki gayri Türk unsurların milliyet davası neticesinde bağımsızlıklarına kavuşması ve Balkan Savaşları ile birlikte Arnavutluk'un da bağımsızlığını ilan etmesi, Türk milliyetçiliğini kuvvetlendirmiştir. Türk milliyetçiliğinin veya Türkçülüğün kurumsallaşmasında ilk teşkilat, Türk kültürü üzerine ilmi çalışmalar yapmak üzere 1908 yılı sonlarında Türk Derneği'nin kurulması ile ortaya çıkmıştır. Bu derneği Türk çocuklarına yurt ve pansiyon ayarlamak üzere 1911 yılı Ağustos ayında kurulmuş olan Türk Yurdu Cemiyeti takip etmiştir. Her iki dernek de Türk kültürüne hizmet etmek üzere birer mecmua çıkarmıştır. Türk milliyetçiliğinin kurumsallaşmasında üçüncü teşkilat, Türk Ocakları'nın kurulması ile oluşmuştur. Hazırlıklarına fiilen 1911 yılı Mayıs ayında başlanmış, 25 Mart 1912 tarihinde ise resmi kuruluşu tamamlanmıştır. Türklerin milli terbiye ile ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerini geliştirerek Türk ırkının ve dilinin kemalini amaçlamış olan Türk Ocakları, kuruluşundan itibaren şube ve üye sayısını her geçen gün artırmıştır. Siyasetle uğraşmamayı ilke olarak benimsemiş olan Türk Ocakları, kendisini bağımsızlık mücadelesinin merkezinde bulmuştur. Türk Ocakları'nda düzenli olarak yapılmış olan konferanslar, münazaralar, tiyatro, müzik gösterileri ve sergiler Türk kültürünün ve milliyetçiliğinin gelişimine katkı sağlamıştır. Ocaklar ve Ocaklılar, Milli Mücadele'nin içinde yer almışlar, yeni Türk Devleti yöneticileri ile birlikte hareket etmişlerdir.

İstanbul'un işgali ile Türk Ocağı merkezinin de işgal edildiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde Türk Ocağı ileri gelenlerinden Anadolu'ya geçebilenler Milli Mücadele içinde aktif görevler üstlenmişlerdir. Faaliyetlerine bir süre ara veren Türk Ocağı, bağımsızlık mücadelesinin başarıya ulaşması ile merkezini Ankara'ya nakletmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın da yakın ilgisini ve desteğini gören Türk Ocakları, Cumhuriyetle birlikte hızla büyümeye başlamıştır. Tarihler 1924 yılını gösterdiğinde Türk Ocağı sayısı 71'e ulaşmıştır. Çalışmamızın konusu, 22 Nisan 1924 tarihinde toplanmış olan Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi'nin değerlendirilmesi olacaktır. Toplantıya 56 üye katılmış, Umumi Kongre Ankara Türk Ocağı Başkanı Hamdullah Suphi Beyin konuşması ile açılmıştır. Çalışmamızın içeriğinde Hamdullah Suphi Beyin konuşması, Kongre Başkanı Ağaoğlu Ahmet Beyin imzasıyla yayımlanmış olan Kongre Beyannamesi ve Ocak Yasası, Türk Ocakları'nın tarihi gelişimi içerisinde değerlendirilmiş olacaktır. Türk kültürü, tarihi, dili üzerine çalışmalar yapmış olan Türk Ocakları'nın Türk milliyetçiliğinin teşkilatlanmasında çatı bir kuruluş olarak uzun süre hizmet etmiş olması, Türk tarihi içerisinde önemli bir yere konumlanmasını sağlamıştır. Bu çalışma ile Türk Ocakları'nın tarihi açısından önemli bir yere sahip olan Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi'nin belgeler ve değerlendirmeler ışığında aydınlatılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Ocakları, Ocaklılar, Kongre, Türk milliyetçiliği, Türk kültürü.

ABSTRACT

It is known that the idea of political nationalism among the Turks, who were the founders of the Ottoman Empire, was very new at the beginning of the 20th century. Once the non-Turkish entities within the state gained their independence as a result of their fight for nationality and as Albania declared its independence in the aftermath of the Balkan Wars, Turkish nationalism was reinforced. The first organization in the institutionalization of Turkish nationalism or Turkism emerged with the establishment of the Turkish Association at the end of 1908 to conduct scientific studies on Turkish culture. The establishment of association in the August of 1911 was succeeded by that of Turkish Homeland Union, which was aimed at providing dormitory or hostel for Turkish children. Both associations issued a magazine to serve Turkish culture. The third organization in the institutionalization of Turkish nationalism was realized with the establishment of the Türk Ocakları. Its preparations began in May 1911, and its official establishment was completed on March 25, 1912. Aiming at the perfection of the Turkish race and language by improving the scientific, social and economic levels of the Turks through national education, Türk Ocakları have increased the number of branches and members day by day since its establishment. Adopting not to deal with politics as a principle, Türk Ocakları found themselves at the center of the struggle for independence. Conferences, debates, theater, musical performances and exhibitions held regularly in Türk Ocakları have contributed to the development of Turkish culture and nationalism. The Hearths and their adherents took part in the War of Independence and acted together with the new Turkish State administrators.

It is understood that with the occupation of Istanbul, the center of the Türk Ocağı was also occupied. During this period, among the notables of the Türk Ocağı, those who could pass to Anatolia took active roles in the National Struggle. Türk Ocakları, which paused its activities for a while, transferred its headquarters to Ankara with the success of the independence struggle. Türk Ocakları, which received the close attention and support of Mustafa Kemal Pasha, started to grow rapidly after the establishment of the Republic. When the dates show the year 1924, the number of Türk Ocakları branches reached 71. The subject of study will be the evaluation of the First Türk Ocakları General Congress, which was convened on April 22, 1924. 56 members attended the meeting, and the General Congress was opened with a speech by Hamdullah Suphi Bey, Chairman of the Ankara Türk Ocağı. The speech of Hamdullah Suphi Bey will be analyzed and evaluated in the context of the Congress Declaration and the January Law published with the signature of Congress President Ağaoğlu Ahmet Bey as well as the historical development of the Türk Ocakları. The fact that the Türk Ocakları, which have worked on Turkish culture, history and language, served as an umbrella organization for the organization of Turkish nationalism for a long time, has ensured that it has an important place in Turkish history. The study aims to shed light on the First Türk Ocakları General Congress, which has an important place in the history of Türk Ocakları, by means of gathering inputs from relevant documents and evaluations.

Keywords: Türk Ocakları, Adherents of Association, Congress, Turkish Nationalism, Turkish Culture.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin siyasi, askeri ve iktisadi alanlarda güçlü olduğu zamanlarda gayrimüslimlerin etnik milliyetçilik davası yürütmedikleri anlaşılmaktadır. Bu dönemde devletin kurucu ve temel unsuru olan Türklerin de devlet ve toplum içerisinde Türk milliyetçiliğine dair programlı çalışmalar yapmadıkları bilinmektedir. Devletin askeri ve siyasi alanlardaki başarısızlıkları dış politika yanında iç politikayı da doğrudan etkilemiştir. Fransız İhtilali neticesinde ortaya çıkmış olan milli devletler ve milliyetçilik prensibi, çok uluslu

devletleri yakından ilgilendirdiği gibi etnik köken üzerine yapılan çalışmaların da artmaya başladığı anlaşılmaktadır. Çok uluslu devletlerden birisi olan Osmanlı Devleti içerisinde özellikle 18. yüzyılda Türk ulusçuluğunun doğuşuna dair herhangi bir emareye rastlanmadığı söylenebilir (Ortaylı, 1999: 72).

Osmanlı Devleti'nin gerilemesine neden olan unsurlar devlet adamları, askerler ve aydınlar tarafından tartışılmış ve devleti gerileme sürecinden çıkarma yolunda çareler aranmıştır. Bu çarelerden biri olarak Osmanlı Devleti içerisindeki etnik unsurlar "Osmanlı Milleti" adıyla tek bir millet şeklinde kaynaştırılmak istenmiştir. Bu politikanın uzun ömürlü olmadığını söyleyebiliriz. 19. yüzyıl içerisinde "Osmanlı Milleti" oluşturma politikası nihayet, Mithat Paşa'nın iktidardan uzaklaştırılması ile sonuçsuz kalmıştır. Farklı etnik unsurlara mensup azınlıkların ayrılıkçı faaliyetleri bu politikanın başarısızlıkla sonuçlanmasında en önemli amil olmuştur. Osmanlı Milleti oluşturma politikasının başarısızlıkla sonuçlanması ile Müslümanların birliğine dair politikanın güçlü tutulması amaçlanmıştır. Özellikle Sultan II. Abdulhamid döneminde Müslümanların birlikteliğine dair çalışmalar yapılmış ve İslamcılık siyasetinin etkin kılınmasına yönelik politikalar yürütülmüştür (Akçura, 2018: 78-79).

Türk milliyetçiliğine ve Türkçülüğe dair ilmi ve edebi çalışmaların ağırlık olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktığını görüyoruz. Türk ulusçuluğuna dair ilk çalışma Mustafa Celaleddin Paşa'nın 1860'larda yazmış olduğu "Les Turcs anciens et moderns (eski ve modern Türkler)" adlı eser olmuştur (Ortaylı, 1999: 73). Türk milliyetçiliğinin kurumsallaşmasında Türk dili, kültürü, tarihi ve medeniyeti üzerine yapılan ilmi ve edebi çalışmalar son derece önemli bir yer tutmaktadır. Türk diline dair ilk çalışmaların esinlenme noktalarına dair bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Yusuf Akçura, Türk milliyeti konusunda özellikle Osmanlı-Almanya arasındaki iyi münasebetlerin arttığı dönemde ilmi bir mahfilin oluştuğunu belirtmektedir. Bu münasebetlerle Almanya'nın dili ve dille ilgili ilmi çalışmaları Türk gençlerinin dikkatini çekmiştir. Ona göre bu mahfilin merkezinde Şemseddin Sami, Veled Çelebi, Hasan Tahsin, muhterem Türkçe Şiirler müellifi (Mehmed Emin Yurdakul) yer almaktadır (Akçura, 2018: 81-82).

Ahmet Vefik Paşa, Osmanlı Mebusan Meclisi'nde başkanlık yaptığı 1877-78 yıllarında Hristiyan mebuslara Türkçe öğrenmeleri gerektiğine dair tavsiyesi Türk dilinin önemine dair bir vurgu olarak değerlendirilebilir (Ortaylı, 1999: 72-73). Nihayet Türk milliyetçiliğine temel oluşturan Türk dili, edebiyatı, kültürü, medeniyeti ve tarihi üzerine 19. yüzyılda başlamış olan çalışmaların son derece önemli olduğu anlaşılmaktadır. Nihayet Şinasi, Ziya Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Süleyman Paşa, Ali Suavi, Şemseddin Sami, Namık Kemal yaptıkları çalışmalarla isimlerini tarihe kaydettirmişlerdir (Akçura, 2018: 38; Keskin, 1999: 43-49). Türkçe ve Türklerle ile ilgili yapılmış olan çalışmalar 20. yüzyılda Türk milliyetçiliğinin kurumsal bir yapıya kavuşmasında etkili olmuştur.

Türk milliyetçiliğinin siyasi olarak kuvvetlenmesi bir süreç dâhilinde gerçekleşmiştir. Yusuf Akçura, 1904 yılında Türk milliyetçiliği konusunda şunları söylemektedir: "Ne olursa olsun ırka dayalı bir siyasi milliyet icadı fikri henüz pek turfandadır, pek az yayılmıştır (Akçura, 2018: 82)." 1908 sonrasında farklı ideolojilerdeki yayınların çoğalması, milliyetçiliğe dair yayınların da artmasına aracılık etmiştir. Bu durum, Türk milliyetçiliği fikrinin toplumda kuvvetlenmesine katkı sağlamıştır (Karpat, 2010: 46). Diğer taraftan bu dönemde ortaya çıkan siyasi gelişmeler Türk milliyetçiliğinin de gelişmesine aracılık etmiştir. Peyami Safa'ya göre Osmanlı Türk milliyetçiliğini uyandıran en önemli amil, Balkan felaketi olmuştur. Ona göre bu zilletten kurtulmak için istikbale ümitle bakan bir Türklük şuurunun fışkırması gerekli hale gelmiştir (Safa, 2006: 195). Balkan Savaşları'nın Türk milliyetçiliğini ön plana çıkardığı yönündeki değerlendirmelerin yaygın olduğu söylenebilir. Burada Müslüman Arnavutların milliyetçi duygularla 1912 yılında İmparatorluktan ayrılarak bağımsızlık elde etmesi,

Osmanlıcılığa ve İslamcılığa yıkıcı bir darbe olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, Türk milliyetçilerini derinden etkilemiş ve milliyetçiliklerine belirli bir biçim ve yöntem belirleme isteğini harekete geçirmiştir. Dönemin siyasi gelişmeleri İttihat ve Terakki'nin de milliyetçilik fikirlerini savunmasını sağlamıştır (Ahmad, 2010: 187-188; Karpat, 2010: 46).

1. TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN TEŞKİLATLANMASI VE KURULUŞTAN CUMHURİYETE TÜRK OCAKLARI

1908 sonrasında Türkçülük fikrinin ve ideolojisinin toplumda etkinlik kazanmaya başladığını görmekteyiz. Türk milliyetçiliğinin kurumsal yapıya kavuşması açısından bu dönem önemli bir yer işgal etmektedir. Bu dönemde Türkçülüğün örgütlenmesine dair kurulan ilk teşkilat Türk Derneği olmuştur. 1908 yılı Kasım ayında Akçuraoğlu Yusuf Beyin okul yıllarından hatırladığı Necib Asım Bey ve Veled Çelebi Efendi'yi ziyareti esnasında, siyasi olmayan ve sadece kültürel mahiyette bir Türk cemiyetinin oluşturulmasını önermesi üzerine aynı yılın sonlarında (Akşin, 2017: 86)[1] Mekteb-i Mülkiye Müdürü Celal Beyin odasında yapılan toplantı ile ilmi bir dernek olarak Türk Derneği kurulmuştur. Dernek nizamnamesinin de 25 Aralık 1908'de "Türk Derneği Nizamnamesi" adıyla Karabet matbaasında basıldığı anlaşılmaktadır. Bu derneğe Türk olmayan Türkiyatçıların da üye olduğu bilinmektedir (Akçura, 2018: 242-243; Akşin, 2017: 86). Dernek, çalışmalarını bir mecmua yayımlayarak duyurmak istemiştir. Türk Derneği adlı bu mecmua ayda bir olmak üzere toplamda 7 sayı yayımlanabilmiştir. Türk milliyetçiliği idealiyle kurulan yeni teşkilatların ortaya çıkması bu derneğin uzun ömürlü olmasını engellemiştir. Nihayet Türk Derneği, iki üç sene faaliyete devam etmiş ve sonunda dağılmıştır (Akçura, 2018: 245, 267).

Türklüğün kurumsallaşmasında ikinci teşkilat ise Türk Yurdu Cemiyeti'nin kurulması ile gerçekleşmiştir. Yusuf Akçura'nın aktarımına göre Türk Yurdu Cemiyeti'nin kuruluşu Hükümet tarafından 31 Ağustos 1911'de öğrenildiği belirtilmiş, nihayet Türk Yurdu Cemiyeti bu tarihte kurulmuş ve Türk milliyetçiliğine hizmet eden bir kurum olmuştur (Akşin, 2017: 86; Akçura, 2018: 246). Bu cemiyetin kuruluş fikrinin Şair Mehmed Emin Bey tarafından ortaya atıldığı anlaşılmaktadır. Cemiyetin kurucuları arasında Şair Mehmed Emin Bey, Sabık Hariciye Vekaleti Müşteşarı Ahmed Hikmet Bey, Ağaoğlu Ahmed Bey, Hüseyin-zade Ali Bey, Doktor Akil Muhtar Bey, Akçuraoğlu Yusuf Bey yer almıştır (Akçura, 2018: 246).

Türk Yurdu Cemiyeti, nizamnameye göre Türk çocuklarına yurt ve pansiyon açma amacıyla kurulmuştur. Cemiyet, aynı adla bir mecmua çıkarma kararı almış ve ilk sayısını da 1911 yılı sonlarında doğru yayımlamıştır. Cemiyet ayrıca Türklerin zeka ve irfanca seviyelerinin yükselmesine ve teşebbüs sahibi olmalarına hizmet etmek amacıyla gazete çıkarılması kararı da almıştır (Akşin, 2017: 86; Akçura, 2018: 246). Türk Yurdu Mecmuası'nın Kasım 1911 tarihindeki ilk sayısından itibaren Akçuraoğlu Yusuf Bey tarafından çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Yayınların Türk ırkının mümkün olduğu kadar çoğunluğu tarafından okunup anlaşılacak ve istifade edilecek bir şekilde yazılması kararlaştırılmıştır. Yayın içeriğinde Türklerin tanışmalarına, iktisat ve ahlakça yükselmelerine ve fenni bilgilerce zenginleşmelerine hizmet edecek mevzuların yer alacağı, siyasetin ise bunlardan sonra geleceği belirtilmiştir (Akçura, 2018: 247). Mecmuanın yayımlanmasında siyasetten önce Türklerin ilmi, kültürel ve iktisadi açıdan gelişmesinin önemsendiği anlaşılmaktadır.

[1] Türk Derneği'nin kuruluş tarihine dair bazı kaynaklarda 7 Ocak 1909 tarihi verilmiş olmakla birlikte, Derneğin kuruluş faaliyetlerinde bulunmuş olan Akçuraoğlu Yusuf Beyin vermiş olduğu kuruluş tarihi bilgileri bu çalışmada esas alınmış olacaktır.

Türk milliyetçiliğinin teşkilatlanmasında ve Türkçülüğün kurumsallaşmasında Türk Derneği ve Türk Yurdu Cemiyeti'nden sonra Türk Ocağı'nın kurulması önemli bir yer teşkil etmektedir. Türk Ocağı'nın kuruluş çalışması, 190 Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye öğrencisinin 11 Mayıs 1911'de fikirlerine güvendikleri Türk ileri gelenlerine gönderdikleri mektup ile başlamaktadır. Bu mektuba öğrenciler: "Türk ırkının maarif ve mekteplerine hizmet ederek, istikbal-i içtimaisini temin emeliyle toplanmış 190 Tıbbiyeli namına…" diyerek başlamışlardır (Akçura, 2018: 250). Bu öğrenciler böylece, Türklere ve Türk milliyetçiliğine hizmet edecek yeni bir teşkilatın kurulması girişimini başlatmışlardır.

Askeri Tıbbiyeli gençlerin çağrısı Türk aydınlarından karşılık bulmuştur. Rumi 20 Haziran 1327 (Miladi 3 Temmuz 1911)'de yapılan toplantıya[2] Askeri Tıbbiyeli öğrenciler temsilci olarak; Dördüncü sınıftan Mahmud, Refet, Edhem, Haşim, Celal, Behçet; Üçüncü sınıftan Hüseyin Fikret, Hüseyin Ragıp (Baydur), Muhsin, Neşet, Lütfi, Süleyman; İkinci sınıftan Habib Efendiyi belirlemiştir. Bu toplantıya Şair Mehmed Emin, Akçuraoğlu Yusuf, Ferid (sonradan Londra Elçisi), Dr. Fuad Sabit, Muharrir Mehmed Ali Tevfik, Şair Emin Bülend, Ağaoğlu Ahmed Beyler katılmıştır. Toplantıda yeni cemiyetin adının "Türk Ocağı" olması kararlaştırılmış, nizamname hazırlanmış, Ocağın kurucuları ve geçici yönetim kurulu da bu toplantıda belirlenmiştir. Türk Ocağı kurucuları olarak Şair Mehmed Emin Bey, Ahmed Ferid Bey, Ağaoğlu Ahmed Bey, Dr. Fuad Sabit Bey; Türk Ocağı Geçici İdare Heyeti olarak da Reis Mehmed Emin Bey, İkinci Reis Akçuraoğlu Yusuf Bey, Katip Mehmet Ali Tevfik Bey, Veznedar Dr. Fuad Sabit Bey belirlenmiştir (Tunaya, 2011: 458, 460; Akçura, 2018: 253-254). Askeri Tıbbiyeli öğrencilerin öncülük ettiği ve 3 Temmuz 1911 tarihli toplantı neticesinde fiilen kurulan Türk Ocağı, 25 Mart 1912 tarihinde ise ilgili makamlara yapılan müracaatla resmen kurulmuştur. Kurucu Reisliğini Mehmed Emin Beyin yaptığı Türk Ocağı'nın idare kurulu toplantısında Reis Ahmet Ferit (Tek), İkinci Reis Akçuraoğlu Yusuf, Umumi Katip Mehmet Ali Tevfik, Veznedar Dr. Fuat Sabit isimlerinden Türk Ocağı'nın ilk yönetim kurulu oluşturulmuştur (Akşin, 2017: 86; Tunaya, 2011: 458, 460). Hamdullah Suphi Bey, 22 Nisan 1924 tarihinde Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresinde yapmış olduğu konuşmada Ocağın açılışa dair bilgiler vermiştir. 1912 yılında gazetelerin küçük bir fıkra neşrettiklerini belirtmiş ve Tanin'in 18 Mart 1328 (Miladi 31 Mart 1912) tarihli sayısında; "Bimennihilkerim (Allah'ın izniyle, inşallah) teşekkül eden Türk Ocağı hakkında hükümetin müsaadesi istihsal edildiği ilan olunur. İmza: Murahhas-i Mesul Kahya Oğlu Halis Turgut" şeklindeki bir bilginin paylaşıldığını ve Ocağın açılışına dair bilginin basına yansımasını nakletmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 65; Kodal, 2014: 297).

Türk Ocağı'nın "*Esasi ve Dahili Nizamları*" adlı ilk nizamnamesinin ikinci maddesinde cemiyetin amacı şu şekilde açıklanmıştır: "İslam kavimlerinin başlıca mühimmi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve itilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır." Nizamnamenin üçüncü maddesinde Türk Ocağı'nın ne tür faaliyetler yapacağı sıralanmıştır: "Cemiyet maksadını elde etmek için Türk Ocağı adlı kulüpler açarak dersler, konferanslar, müsamereler tertib, kitap ve risaleler neşretmeye ve mektepler açmaya çalışacaktır. Milli serveti korumak ve çoğaltmak için her türlü meslek ve sanat erbabıyla görüşerek iktisadi ve zirai teşvik ve irşadlarda bulunacak ve bu gibi müesseselerin doğup yaşamasına elden geldiği kadar yardım edecektir." Nizamnamenin dördüncü maddesinde ise siyasetle uğraşılmayacağı şu ifadelerle hükme bağlanmıştır: "Ocak, maksadını tahsile çalışırken sırf milli ve içtimai bir vaziyette kalacak, asla siyaset ile uğraşmayacak ve hiçbir vakit siyasi fırkalara hadim bulunmayacaktır (Akçura, 2018: 249-250)." Ocağın sonraki yıllarda hazırlamış olduğu nizamnamelerde de benzer hükümlere yer verilmiştir. 1918 tarihli Türk Ocağı Esas

[2] Rumi takvime göre 20 Haziran 1327, Miladi takvimde 3 Temmuz 1911'e rastlamaktadır. https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/

Nizamı'nın 2. maddesinde Ocağın amacının; *"Türklerin harsi birliğine ve medeni kemaline çalışmak"* olduğu belirtilmiştir. Nizamın 3. maddesinde ise; "*Ocağın siyasetle uğraşmayacağı ve hiçbir Ocaklının Ocağı siyasi emellerine alet edemeyeceği"* vurgulanmıştır (Tunaya, 2011: 465).

Türk milliyetçiliği doğrultusunda kurulmuş olan Türk Yurdu Derneği üyelerinin, Türk Ocağı ile bütünleştiğini görüyoruz. Türk Ocağı amaçları doğrultusunda yayın faaliyetlerinde bulunmuştur. Türk Yurdu Cemiyeti'nin çıkarmış olduğu Türk Yurdu Dergisi'ni bir süre sonra Türk Ocağı çıkarmaya başlamıştır. Türk Yurdu Dergisi'nin 1917 yılından itibaren Türk Ocağı ile tamamen bütünleştiğini söyleyebiliriz (Tunaya, 2011: 460; Akçura, 2018: 249, 267). Türkçülüğün teşkilatlanmasında farklı isimlerle kurulmuş olan derneklerin ve cemiyetlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu kapsamda Türk Bilgi Derneği de 14 Mart 1913'te Emrullah Efendi tarafından Türk Ocakları'na yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur (Tuna, 2015: 15). Bütün bu bilgiler, Türk Ocağı'nın Türk milliyetçiliğinin teşkilatlanmasında çatı bir kuruluş olarak faaliyetlerini sürdürdüğünü göstermektedir.

Türk Ocağı'nın 25 Mart 1912 tarihinde resmi kuruluşunda Ahmet Ferit (Tek) başkanlığında bir yönetim kurulu belirlenmiş olsa da 18 Mayıs 1913'te yeni yönetim kurulu belirlenmiştir. Bu yönetim kuruluna Reis Hamdullah Suphi (Tanrıöver), İkinci Reis Akçuraoğlu Yusuf, Umumi Katip Halis Turgut getirilmiştir. Daha sonra ise Hüseyin Ragıp, Dr. Akil Muhtar (Özden), Dr. Hüseyin Ertuğrul Beyler yönetim kurulunu oluşturmuştur (Ölçekçi, 2020: 669; Tunaya, 2011: 458). Mütareke öncesinde Türk Ocakları, milli iktisat konusunda eylem çağrısında bulunmuştur. 1913-15 yıllarında kapitülasyonların kaldırılması teşebbüsü, Milli İstihlak Cemiyeti'nin kurulması, ithal malı yerine yerli malı tüketiminin teşvik edilmesi, yerli sanayinin teşvik edilmesi gibi girişimlerde Türk Ocakları etkin rol üstlenmişlerdir (Lewıs, 1998: 453). Bu çalışmalar Türk Ocağı'nın amaçları arasında yer alan milli iktisadın geliştirilmesine dair hedef ile örtüşen girişimler olarak değerlendirilebilir.

Türkçülük akımının en önemli liderlerinden birisi olan Ziya Gökalp de Türk Ocağı'na dahil olmuştur. Ziya Gökalp'in Türk Ocağı'na girmesi, İttihat ve Terakki yönetimi ile Ocak arasında sağlam bir bağ kurulmasına katkı sağlamıştır. Ziya Gökalp'in İttihat ve Terakki yönetimi içerisinde yer alması bu bağı kuvvetlendirmiştir. Bu dönemde Türkçülüğün siyasi olarak destek gördüğünü söyleyebiliriz (Tunaya, 2011: 460). Gökalp, Türk Yurdu'nda yayımlanmış olan "*Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak"* adlı çalışması ile bu kavramların ve kavram içeriklerinin birbirleri ile çatışmaması gerektiğini belirtmiş ve her üç kavramı uzlaştırma gayreti içerisinde olmuştur (Hilav, 2011: 390-391).

Türk Ocağı'nda haftanın Cuma günlerinde çeşitli konularda konferanslar düzenlenmiştir. Bu konferanslara gençlerin büyük ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır. Türk Ocağı'nda yapılan konferanslar, tartışmalar, tiyatro, müzik gösterileri ve sergiler ile Türk milliyetçiliğinin ilmi ve kültürel yönden kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır. İttihat ve Terakki'nin tek parti olduğu 1913-1918 yılları arasında birçok dernek kapanmış olmasına rağmen Türk Ocağı faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu dönemde Ocakla Fırka arasında ciddi bir kaynaşma söz konusudur. Ocak, siyasetle uğraşmamayı ilke edinmiş olmasına rağmen doğduğu ve geliştiği dönemin siyasi ve toplumsal şartları birlikte değerlendirildiğinde Ocağın tamamen siyaset dışında kalamadığı söylenebilir (Tunaya, 2011: 462-463). Zürcher'e göre Türk Ocağı, İttihatçıların toplumsal ve kültürel bir örgütü olup, Pan-Türkçülük akımının kürsüsü olmuştur (Zürcher, 2020: 159). İttihat ve Terakki yöneticileri ile Türk Ocağı'nın amaçlarının belirli noktalarda örtüşmesi, Ocağın faaliyetlerini bu dönemde kolaylaştırmıştır.

İstanbul merkezli Türk Ocağı'nın 18 Mayıs 1913 ve 21 Haziran 1918 tarihlerinde iki kongresi toplanmıştır. İkinci kongrede altı encümenin oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bunlar;

Türkçülük ve Matbuat, Türk Gücü, Köy Teşkilatı, Bakım, Neşriyat ve Sanayi encümenleridir. Ocak çatısı altında İhtiyat Zabitleri Teavün Cemiyeti gibi dernekler de oluşturulmuştur. Ocağın kuruluşundan itibaren Türk kültürüne ve ilmi çalışmalara önem verdiği bilinmektedir. Bu çerçevede 1918 yılında "Hars ve İlim Heyeti" oluşturulmuştur. Bu heyet; Halide Edip Hanım (Adıvar), Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Şair Mehmet Emin (Yurdakul), Ağaoğlu Ahmet, Ziya Gökalp, Köprülüzade Mehmet Fuat, Hüseyinzade Ali Beylerden oluşturulmuştur (Tunaya, 2011: 460-461). Hars ve İlim Heyeti, Ocağın sonraki yıllarda da önemli bir kültür ve ilim organı olmuştur.

İstanbul'da 1912 yılında kurulmuş olan Türk Ocağı sayısı 1914 yılında 16, 1916 yılında ise 25 şubeye ulaşmıştır (Ölçekçi, 2020: 669). Mütareke dönemine gelindiğinde Türk Ocağı şube sayısı 28, üye sayısı ise 2743'e ulaşmıştır (Tunaya, 2011: 461; Akşin, 2017: 87). Türk Ocakları, Türk milli hareketine iştirak etmiş, Mustafa Kemal Paşa'ya da bağlılığını belirtmiştir. İstanbul'da başlayan milli mitinglere katılmış, Batı Anadolu'daki müdafaa teşkilatları ile irtibat halinde olmuştur (Akçura, 2018: 266). Türk Ocakları'nın, yabancı işgallere karşı yapılan mitinglerde önemli görevler üstlendiği anlaşılmaktadır. Milli Mücadele döneminde yapılmış olan birçok mitingi Karakol Cemiyeti ile birlikte planlamış ve uygulamıştır. İzmir'de Maşatlık, İstanbul'da Fatih ve Sultan Ahmet mitinglerinin düzenlenmesinde Türk Ocakları'nın etkin rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Bu mitinglerde Hamdullah Suphi Tanrıöver, Halide Edip Adıvar, Mehmet Emin Yurdakul, Dr. Fuat Sabit gibi Türk Ocağı üyeleri milli uyanış için konuşmalar gerçekleştirmiştir (Akbulut, 2020: 356-357; Aslan- Tansü, 2020: 805; Kodal, 2014: 301).

Türk Ocağı teşkilatı işgalleri protesto mitingleri gerçekleştirdiği gibi Teceddüt Fırkası, Milli Kongre ve Milli Türk Fırkası gibi kuruluşlara da destek olmuştur (Tunaya, 2011: 464). Bu bağlamda Son Osmanlı Mebusan Meclisi seçimlerinde Ocağın tanınmış isimleri Milli Türk Fırkası adına seçime katılmış ve Ocaklılardan birkaç kişi mebus seçilmiştir (Akçura, 2018: 266). Milli Mücadele lehine çalışmalar yapan Türk Ocağı'nın İngiliz kuvvetleri tarafından birkaç kez işgal edildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Türk Ocağı 9 Mart 1920'de işgal edilmiş, Ocak merkezi ise Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti binasına taşınmıştır. Ancak, bu bina da İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Türk Ocağı merkezi içerisindeki eserlere, evraklara ve koleksiyonlara el konulmuştur (Karaduman, 2007: 509; Kodal, 2014: 301)[3]. Ocak merkezinin işgali üzerine Merkez Heyeti Reisi Hamdullah Suphi Bey, Mustafa Kemal Paşa'dan ne yapılması gerektiği konusunda görüş almıştır. Mustafa Kemal Paşa, sefaretler nezdinde protestoda bulunulmasını ve gerekli olması halinde mitingler gerçekleştirilmesini önermiştir (Akçura, 2018: 266-267; Karaduman, 2007: 509).

İstanbul'da bulunan Türk Ocağı merkezinin işgal edilmesi ve Ocak üzerindeki baskıların artması nedeniyle çalışmalara geçici olarak ara verilmiştir. Ocağın tanınmış isimleri Milli Mücadele'nin içerisinde yer almak üzere İstanbul'dan Anadolu'ya geçmiştir (Tunaya, 2011: 465). Aynı zamanda yeni Türk Devleti'nin temelinin Ankara'da atılması, Türk Ocağı merkezinin Ankara'ya taşınmasını sağlamıştır. Bu süreçten sonra Türk Ocakları'nın hızla büyüdüğünü görmekteyiz. Mustafa Kemal Paşa'nın yeni Türk Devleti'nde milliyetçilik esasına kıymet vermesi mevcut Hükümet ile Türk Ocakları'nın ilişkisini olumlu yönde etkilemiştir. İsmet Paşa'nın da 17 Temmuz 1917'de 2320 numara ile Türk Ocağı'na üye olması Ocağın Hükümetle olan ilişkisine olumlu etki ettiği söylenebilir. Hamdullah Suphi Beyin de yeni Hükümette vekillik yapması Türk Ocağı'nın kısa sürede büyümesinde ve gelişmesinde doğrudan etkili olmuştur (Akçura, 2018: 268). Türk Ocakları, Cumhuriyetin ilk yıllarında çok etkin sosyal ve kültürel bir örgüt konumuna ulaşmıştır. Geniş bir teşkilat ve üye yapısı ile Ocak, iktidar partisi tarafından da yakından takip edilmiştir (Koçak, 2016: 249). Devlet, bir taraftan

[3] İşgal sırasında Ocak içerisindeki müze dolabında bulunan kıymetli eşyalar ise Ocaklılar tarafından kaçırılmıştır. Ocak'ta bulunan eşyaların önemli bir kısmının Türk kültürüne ait eserler olduğu bilinmektedir.

sürekli büyüyen Ocağı kontrol altında tutmayı amaçlarken, diğer taraftan yeni siyasal ve sosyal politikaların topluma anlatılmasında Türk Ocakları'ndan yararlanmayı amaçlamıştır.

İstanbul'un İngiliz kuvvetlerince işgal edilmesi nedeniyle faaliyetlerini geçici olarak durduran Türk Ocağı'nın Ankara'yı merkez haline getirdiğini söylemiştik. Nihayet Türk Ocağı fiilen 29 Aralık 1922'de, resmen ise 23 Nisan 1923'te açılmıştır. Ankara Türk Ocağı Başkanı Hamdullah Suphi Bey, açılışta yapmış olduğu konuşmada Türk Ocağı'nın Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasındaki katkısından bahsetmiş, aynı katkının inkılaplarla da devam edeceğini vurgulamıştır. Aynı toplantıda Ahmet Ağaoğlu'nun ve Yusuf Akçura'nın da birer konuşma yaptığı anlaşılmaktadır. Ankara Türk Ocağı'nın ilk kongresi 1923 yılı Aralık ayında Ankara Darülmuallimin Mektebi'nde yapılmıştır. İdare heyetine Hamdullah Suphi, Ağaoğlu Ahmet, Muhiddin Baha, Nebizade Hamdi, Soysallı Suphi, Necati ve Osmanzade Hamdi Beyler seçilmişlerdir. Bu heyete Türk Ocağı'nı, 22-26 Nisan 1924'te yapılacak olan Umumi Kongreye götürme görevi verilmiştir (Ölçekçi, 2020: 671-672).

Milliyetçiliğin kuvvetlenmesinde ve Milli Mücadele'nin başarısında Türk Ocağı'nın katkı sağladığı görülmektedir (Tunaya, 2011: 459). Yeni Türk Devleti'nin kurulması ve Cumhuriyetle birlikte Ocaklı üyeler devletin yönetim kadrolarında etkin görevlerde bulunmuşlardır (Karaduman, 2007: 507). Türk Ocakları, ulus bilincinin yaygınlaştırılmasında Türkiye Cumhuriyeti'ne desteği en çok olan kurumlardan birisi olmuştur. Buna mukabil Türk Ocakları'nın da Hükümetten maddi ve manevi destek gördüğü anlaşılmaktadır (Güner, 2018: 102). Gazi Mustafa Kemal'in Türk Ocakları'yla yakından ilgilendiği anlaşılmaktadır. Aralık 1922'de İstanbul Türk Ocağı'na üç bin lira, Ocak 1923'te Ankara Türk Ocağı'na bin lira, Mart 1923'te İzmir Türk Ocağı'na iki bin lira, Sivas ve Zonguldak Türk Ocaklarına ise iki yüzer lira yardım yapmıştır (Aslan-Tansü, 2020: 806). Hamdullah Suphi Bey Türk Ocağı'nın Ankara'daki ilk kongresinde, Ocağın maddi sıkıntısı nedeniyle Mustafa Kemal Paşa'nın bin lira maddi yardımda bulunduğunu söylemiştir (Ölçekçi, 2020: 672). Bütün bu bilgiler Türk Ocakları ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin ve yöneticilerinin yakın bir ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Hükümet ile Türk Ocakları politikalarına ait faaliyetlerde birbirlerini desteklemiştir.

2. BİRİNCİ TÜRK OCAKLARI UMUMİ KONGRESİ

Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi, Türk Ocakları'na mensup 56 üyenin katılımı ile 22 Nisan 1924'te[4] Ankara'da toplanmıştır. Kongrenin açılışını Ankara Türk Ocağı Başkanı Hamdullah Suphi Bey yapmıştır. Kongre Başkanlığına ise Ağaoğlu Ahmet Bey seçilmiştir. Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi'nde beş kişiden müteşekkil bir "Yasa Heyeti", aynı sayıda bir de "Maliye Heyeti" seçilmiştir. Yasa Heyetine, Ocağın mevcut birikiminden hareketle ihtiyaç duyduğu bir nizamnameyi hazırlama görevi verilmiştir. Maliye Heyetine de Ocağın ihtiyaç duyduğu ve üyelerden alınacak düzenli gelirleri ve diğer mali konularda esaslar belirleme görevi verilmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 65). Kongreden bir heyet de Gazi Paşa'yı ziyaret etmiştir. Delegeler heyetine yaptığı konuşmada Gazi Paşa, Türk Ocakları'nın Türk Devleti'nin kuruluşunda en çok güvendiği teşkilat olduğunu belirtmiştir (Kodal, 2014: 304).

Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi 22 Nisan 1924'te açılmış ve 26 Nisan tarihine kadar devam etmiştir. Kongrenin toplandığı yıl Türk Ocakları şube sayısı 71'e ulaşmıştır.

[4] Bazı kaynaklarda Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi'nin açılış tarihi 23 Nisan 1924 olarak verilmiş olmakla birlikte, Ayın Tarihi'nde Hamdullah Suphi Beyin konuşmasını 22 Nisan 1924'te yaptığı belirtildiğinden, çalışma içerisinde Kongre açılış tarihi olarak 22 Nisan esas alınmıştır.

Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi'ne katılan delegelerden 42'sinin TBMM'de milletvekili olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Türk Ocakları'nın aynı zamanda Hükümette kuvvetli bir temsil gücüne sahip olduğunu göstermektedir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 72; Eldek Güner, 2018: 102). Birinci Türk Ocakları Kongresi'ne Aydın ve çevresindeki Türk Ocakları'nı temsilen Aydın Mebusu Mazhar Bey, Denizli'yi temsilen Denizli Mebusu ve Öğretmen Necip Ali (Küçükaka), Manisa'yı temsilen Saruhan Mebusu Reşat Bey (Kayalı), İzmir'i temsilen Saruhan Mebusu Vasıf Çınar Bey (Tuna, 2015: 50, 62, 64, 82), Adana ve çevresini temsilen Ferid Celal (Güven) Bey katılmıştır. Ferid Celal (Güven) Bey, bu kongrede Türk Ocakları'nın geleneksel kimlikten uzaklaşmaması gerektiği fikrini savunduğu anlaşılmaktadır (Pınar, 2015: 538). Bu kongrede Türk kimliğinin geleneksel özellikleri de önemli bir gündem maddesi oluşturmuştur.

3. HAMDULLAH SUPHİ (TANRIÖVER) BEYİN KONGRE KONUŞMASI

Hamdullah Suphi Beyin konuşmasını değerlendirmeden önce hayatı ve Türk Ocakları ile ilişkisine kısaca göz atmakta fayda görmekteyiz. Hamdullah Suphi Bey, 1884'te İstanbul'da doğmuştur. Ailesi Osmanlı İmparatorluğu'nun siyaset, idare, ilim ve edebiyat alanlarında önemli mevkilerde bulunmuş Sami Paşa ailesidir. Kısıklı İbtidaiye Mektebini okuyan Hamdullah Suphi Bey, Altunizade ve Numune-i Terakki mekteplerinde ibtidai tahsilini tamamlamıştır. Daha sonra da Galatasaray Sultanisi'ni tamamlamıştır. Hamdullah Suphi Bey Şura-yı Ümmet gazetesinde tahrir heyetinde bulunmuş, Fecr-i Ati grubuna dahil olmuş ve Servet-i Fünun'da edebi yazıları yayımlanmıştır. Hamdullah Suphi Bey Ayasofya Rüşdiyesi'nde, Dar'ül-Muallimin'de, Bahriye Mektebi'nde ve Darülfünun'da hocalık yapmıştır. Darülfünunda umumi olarak okutulan "Hikmet-i Bedayi" dersi yerine Maarif Nezareti'nden izin alarak İslam ve Türk "Sanayi-i Nefise" tarihini okutmuştur (Akçura, 2018: 259-263). Hamdullah Suphi Bey, İslami çerçeve içinde kendi milli sanatlarımızı anlatmayı ilk hedefi olarak görmüş, ikinci olarak da Arap, İran ve Müslüman Hint sanatlarını anlatmayı hedeflemiştir. Türk-İslam sanatlarına yakınlığı, kendisini bu eserleri biriktirerek kültürel birliğin kurulmasına katkı sağlamaya yöneltmiştir (Karaduman, 2007: 509-510).

Türk Ocakları'nın fiilen kuruluş çalışmalarının yapıldığı 1911 yılında Askeri Tıbbiyeli öğrencilerin 20 kişilik liste içerisinde geçici idare heyetine Hamdullah Suphi Beyi de önerdikleri, ancak o dönemde tanıyanların az olması nedeniyle geçici idare heyetine seçilemediği anlaşılmaktadır. Akçuraoğlu Yusuf Beyin rehberliğinde Hamdullah Suphi Beyin 25 Kanun-i Sani 1328'de (Miladi 7 Şubat 1913[5]) Türk Ocağı'na 776 numara ile üye kaydedildiği, girişinden sonra 18 Mayıs 1913'te yapılan kongrede Türk Ocağı Başkanı seçildiği ve aynı kongrede Akçuraoğlu Yusuf Bey ikinci başkan, Hüseyin Ragıp Beyin ise umumi katip seçildiği bilinmektedir (Akçura, 2018: 257-258; Akbulut, 2020: 350; Karaduman, 2007: 509-510).

Son Osmanlı Mebusan Meclisi seçimlerinde Antalya ve Saruhan bölgesinden mebus olarak seçilmiştir. TBMM'nin açılması ile Antalya, İkinci ve Üçüncü TBMM'de İstanbul mebusu seçilmiştir. Bu görevlerine rağmen Hamdullah Suphi Bey hiçbir zaman Türk Ocağı'ndaki faaliyetlerini ve görevini aksatmamıştır. Bu nedenle Ocağın inkişafında büyük emeği bulunmaktadır. Yusuf Akçura, Türk Ocağı'nın on, on beş senede hızla büyümesinde Türk Ocağı Başkanı Hamdullah Suphi Beyin rolünün oldukça fazla olduğunu belirtmiştir. Başkan olduğu dönemde Divanyolu'nda bir evin üst katında iki üç odalık bir Türk Ocağı'nın, 1921 yılı itibariyle bütün Ocakların bütçesinin 1.300.000 lirayı aştığını ve bunda Hamdullah Suphi Beyin emeğinin oldukça fazla olduğunu belirtmiştir (Akçura, 2018: 266-267, 263).

[5] https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/; (Son Giriş Tarihi: 04/04/2021)

Akçura, Türk Ocağı'nın dağılmamasında Hamdullah Suphi Beyin rolüyle ilgili şunları söylemektedir: "*Türk Ocağı, bu fasılasız hayatını, en ziyade reisi Hamdullah Suphi Bey'e medyundur. Kendi hayat ve istikbalini Ocakla mecz etmiş olan Hamdullah Bey, enerjisi, fikr-i takibi, ruh-i aşinalığı ve emsali nadir bulunur terbiyeciliği sayesinde, Türk Ocağı'nı milli Türk Devleti'nin teessüsüne kadar alıp getirebildi* (Akçura, 2018: 268)." Bu bilgiler ışığında Hamdullah Suphi Beyin hayatı ile Türk Ocakları tarihinin bir bütünlük içerisinde olduğu söylenebilir.

Ankara Türk Ocağı Başkanı Hamdullah Suphi Bey, Kongre açılış konuşmasında Türk Ocakları'nın 1912 yılından itibaren maddî, manevî, fikrî ve içtimaî alanlarda yaptığı hizmetleri geniş ve hararetli bir konuşma ile açıklamıştır (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 65). Çalışmamızın bu bölümünde Hamdullah Suphi Beyin konuşmasını detaylıca değerlendirmeye çalışacağız. Ocak murahhaslarından oluşan bu toplantının müessese tarihinde önemli bir iz bırakacağını belirten Hamdullah Suphi Bey, memleketin birçok felaketle ve buhranla karşılaşmış olmasına rağmen Ocağın gerilemediğini ve faaliyetlerini sürdürdüğünü, hatta *her hastalıktan sonra yeniden canlanan bir genç gibi* kuvvetini artırdığını, gelişim gösterdiğini belirtmiştir. Türk Ocağı'nın 1912 yılı Mart ayındaki kuruluşunun tarihi nedenleri üzerinde duran Hamdullah Suphi Bey, Osmanlı İmparatorluğu içerisinde Rum, Ermeni, Bulgar ve Arnavut davalarının olduğunu, Türk milletinin ise isminin zikredilmediğini, davası olmayan, unutulmuş ve hakkı arkada kalmış bir kitle olarak yaşamaya çalıştığını belirtmiştir. Diğer milletlerin daima sahnenin önünde durduğunu, Türk milletinin gerilerde ve karanlıkta kaldığını belirten Hamdullah Suphi Bey, memlekete ait tartışmalarda hatıra gelmediğini ifade etmiştir. Hamdullah Suphi Bey, *"Türk Ocağı'nın inkar edilen bu millet namına ortaya çıkmış bir müessese olduğunu"* ifade etmiştir. Ocağın ilk andan itibaren husumet havasıyla kuşatıldığını belirten Hamdullah Suphi Bey, bu teşkilata kimsenin tahammül edemediğini, binasını ve levhasını görenlerin kızıp eğlendiklerini belirtmiştir. Türk Ocağı'nın kendisine muhalif eski ve köhne müesseseler bulduğunu, bunların geçmişten güç alarak Ocak aleyhinde yayın ve telkinlerle mücadeleye başladıklarını belirtmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 65). Burada Hamdullah Suphi Bey, Türk Ocağı'nın Türk milleti adına, Türkçülük davası adına ortaya çıktığını ve Ocağın kuruluşunda bir kısım husumet odaklarıyla karşılaştığını belirtmiştir.

Hamdullah Suphi Bey, Osmanlıcılık politikası uygulanmak istenen dönem için medrese ve yönetimle ilgili şahıs isimleri belirtmeksizin millet ve milliyete ait politikalar konusunda eleştirilerde bulunmuştur. Osmanlılık ideolojisinin egemen olduğu zamanlarda ve diğer milletlerin milli cereyanlara kapılarak devleti parçalamaları esnasında devletin kurucusu ve sahibi olan bir milletin milliyet cereyanına kapılmasının eleştirilere neden olduğunu belirtmiş, medresenin bunu bir cürüm ve küfür olarak nitelediğini ifade etmiştir. Devlet yöneticilerinin de 30 milyon Osmanlı üzerinde hükümran olmak istediğini, bir avuç Türk'ün milli cereyanına samimi olarak iltifat etmediğini, onu duymadığını ve anlamadığını belirtmiştir. Osmanlı hanedanının Türk olması nedeniyle, Türk milli cereyanının Osmanlı yöneticileri tarafından nankörlük olarak değerlendirildiğini belirten Hamdullah Suphi Bey, Türk Ocağı'nın kurulduğu dönemde, devrin tanınmış simalarından birinin: *"Acaba Türk Ocağı namıyla karşımızda yeni bir Ermeni Patrikhanesi mi doğuyor?"* dediğini nakletmiştir. Türk milletinin milli cereyanının adi ve aşağı görülerek beğenilmediğini belirten Hamdullah Suphi Bey, Türk milli cereyanının yabancı memleketlerdeki alimlerin eserlerinden ilham almadığını ifade etmiştir. Yabancıların Türkiyat üzerine yaptıkları araştırmaların ilim endişesinden doğan bir araştırma olduğunu ve bu çalışmaların da Türk milli cereyanının başlamasından çok sonra bilinir hale geldiğini belirtmiştir. Türkiye'de milliyet cereyanının tarihin derinliklerinden gelen ve yeni bir Avrupa oluşturmak için Balkanlarda aleyhimize yangınlara dönüşerek yeni milletlerin ortaya çıktığı bir hareketin neticesinde oluştuğunu belirtmiştir. Hamdullah Suphi Bey, Türk milli cereyanını yabancıların değil, milli şairlerin ve alimlerin ortaya çıkardığını, milli fikir ve cihanşümul bir

cereyandan Türk Ocağı'nın hayat ve kuvvet bulduğunu belirtmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 66). Burada Hamdullah Suphi Bey, Türk milli cereyanının milli bir kaynaktan beslendiğini ve inkişaf ettiğini vurgulamıştır.

Konuşmasında Türk Ocağı'nın tarihi gelişimini de detaylandırarak açıklamıştır. Türk Ocağı'nın ilk toplantılarının Sultan Ahmet'te ufak bir evin tek odasında yapıldığını, daha sonra Divan Yolu'nda bir binaya taşındığını ve bir iki hafta içinde buranın da yetmez hale geldiğini, yüzlerce gencin coşkun bir istekle burayı doldurduklarını, bu cazibenin Türk gençliğini milletine kavuşturduğunu, Ocağın inkişafına devam ettiğini ve nihayet Bayezid'de yeni bir merkeze taşındıklarını belirten Hamdullah Suphi Bey, buranın da Türk çocuklarına yetmeyecek kadar küçük bir yer haline geldiğini belirtmiştir. Ocağın başlangıçta yalnız olduğunu, seneler geçtikçe yeni faaliyetlerle büyüdüğünü belirten Hamdullah Suphi Bey, unutulmuş bir mazinin, muhtelif şekillerde tekrar canlandığını ifade etmiştir. Binalara Türk mimarisinin yeni bir şekil verdiğini; edebiyatta, resimde, tezyinatta Türklüğü arayan bir çabanın göze çarptığını belirtmiştir. Bu dönemde Türk iktisadı diye bir fikrin ortaya çıktığını, bundan on dört on beş sene önce İstanbul'un en büyük caddeleri ve etrafındaki ticarethaneleri hatırlatan Hamdullah Suphi Bey, buraların sahiplerinin Türk olmadığını, bu sokaklardan geçerken dükkanların camlarından sevinen yüzler seyrettiklerini belirtmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 66). Aynı yollardan bugün geçildiğinde, sevinen gayri Türk unsurların kaybolduğunu ve yerlerini Türklerin aldığını vurgulamıştır. Milli cereyanın sadece bir edebiyat ve ilim meselesi olmaktan kurtarıldığını, Türk milleti için her türlü faaliyetin umumi bir hal aldığını, *İktisadi Türkçülüğün* de üç beş sene içinde ufak ticarethane derecesinden çıktığını, Türklere yasak olan birçok müessesede, şirkette ve bankada artık Türklerin yer ve nüfuz elde edebildiğini belirten Hamdullah Suphi Bey, Türklüğün her yerde kendini hissettirmeye başladığını vurgulamıştır. Sadece siyasi sahanın Türk'ün eline geçmediğini belirten Hamdullah Suphi Bey, bunun için de ciddi bir mücadeleye girildiğini, bu mücadelenin Türk'ün milliyet mücadelesi namına verildiğini ve nihayet zaferle neticelendiğini ifade etmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 67). Türklüğün birçok alanda yeniden ortaya çıktığını belirten Hamdullah Suphi Bey, özellikle "Türk iktisadı" adıyla bir fikrin oluştuğunu ve bunun neticesinde iktisadi alanda Türklerin ciddi bir nüfuz elde ettiğini ifade etmiştir. Bağımsızlık mücadelesi sonucunda elde edilmiş olan siyasi başarının iktisadi başarıyı tamamladığını vurgulamıştır.

Hamdullah Suphi Bey, Türk Ocakları'nın *iki büyük ve kudsi vazifesi* olduğunu belirtmiştir. Birincisinin maddi vazife olduğunu, asırlardır istilaya uğrayan dağları ve taşları ile bu vatanın müdafaası olduğunu, ikinci vazifenin ise maddi vatandan daha harap vaziyette olan manevi vatanın daha fazla istilaya uğradığını belirtmiştir. Hatıraların düşmanların eline geçtiğini, sanat eserlerinin doymayan nesiller tarafından yok bahasına dünyanın dört bir tarafına dağıtıldığını, sanat ve tezyinatımızın komşu milletler tarafından kendi medeniyetlerine kaydettirildiğini belirtmiştir. Anadolu'nun güneyinde Garp lisanının istila yollarının görüleceğini, Şarkta Türk bayrağının gölgesinde Kürtçe konuşmaya başlayan tarihi Türk kabilelerinin olduğunu belirten Hamdullah Suphi Bey, Türk Ocakları'nın manevi Türk vatanının bekçiliğini yapacağını belirtmiştir. Türk lisanı hudutlarının istilalara karşı korunacağını belirten Hamdullah Suphi Bey, binlerce yıllık Türk tarihine işaret ederek, Türk milletinin temasa geçtiği medeniyetler içerisinde bir zaman Çinlileştiğini, Hindistan'da kurduğu devlet içerisinde şuurunu kaybettiğini, İran'da ve Anadolu Selçuklu zamanında Acemleştiğini, Osmanlı Devleti devrinde Yavuz Sultan Selim'le birlikte Araplaştığını, Tanzimat'la birlikte Franklaştığını ve nihayet uyandığını ifade etmiştir. Türklerin milli şuuruna ermeye başladığını belirten Hamdullah Suphi Bey, bu şuurun halk arasında doğan ilk işaretinin Türk Ocağı olduğunu vurgulamıştır. Hamdullah Suphi Bey şunları belirtmektedir: "*Fütuhat yollarından muhaceret yollarına düşen milletimiz asırlardan beri çektiği felaketlerin vücuda getirdiği bir intibah olarak nihayet kendisini düşünmeye, kendisini asıl addetmeye, kendine*

ehemmiyet vermeye başlıyordu. Türk Ocakları Türk vatanı içinde Türk harsının mutlak hâkimiyetini tesis için üzerlerine büyük bir vazife almış olduklarını hiçbir dakika unutmamışlardır." Anadolu'da toplanmanın olduğunu belirten Hamdullah Suphi Bey, fütuhata çıkanlar sayıları ve servetleri azalmış olsa da bağımsızlık bayrağının gölgesine döndüklerini vurgulamıştır (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 67). Türk Ocakları'na maddi ve manevi vatanın korunması görevi verilerek, Ocağın geçmişten geleceğe büyük bir ülkü belirlenmek istenmiştir.

Hamdullah Suphi Bey Tuna'dan, Adalar'dan, Teselya'dan, Mora'dan, Kazan'dan, Kafkasya'dan gelmiş Türklerin olduğunu, parça parça olmuş Türk dünyasının uzak bir köşesinde kalbini, zekâsını yıllarca Türk milletine, Türk milliyetine harcadıktan sonra nihayet Anadolu'ya geldiklerini belirtmiştir. Anadolu dışındaki Türklerin Türk milliyeti için yabancı bir idarenin zulmüne, mezhep ihtilaflarına karşı her şeyi göze alarak uzun yıllar çalıştıktan sonra Anadolu'ya geldiklerini belirten Hamdullah Suphi Bey, talihsiz günlerden sonra Anadolu'ya döndüklerini ve burada toplandıklarını vurgulamıştır. Burada yeni bir mayalanmanın yaşanacağını, lehçelerin birleşeceğini, fırkaların ortadan kalkacağını, Türk kudretini ruhların içinde biriktireceklerini belirten Hamdullah Suphi Bey, Türk tarihinde güçlü hükümetlerin ve iktidarların felaketlerden ve talihsizliklerden doğduğunu misallerle anlatmıştır. Felaket büyüdükçe Türk'ün ruhundaki idarenin de o nispette büyüdüğünü ve kuvvet kazandığını belirten Hamdullah Suphi Bey, son felaketle elde ettiğimiz başarının da bunun bir sonucu olduğunu belirtmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 68).

Çok güçlü ve zengin milletlere karşı mevcudiyetini muhafaza eden Türk milletinin kurmuş olduğu Türk Ocakları'nın fikir mücadelesine girdiğini belirten Hamdullah Suphi Bey, Ocaklarla Şarktan, Garptan veya nereden gelirse gelsin yabancı harslara karşı milli harsını müdafaa edeceğini belirtmiştir. Halkçılığın sadece dilde değil, gönüllerde de gerçek muhabbetini uyandıracaklarını belirten Hamdullah Suphi Bey, Türk Ocakları'nın üzerine kudsi bir vazife daha aldığını belirtmiş, *"Türk Ocakları inkılabımızın bekçisidir"* diyerek inkılaplar sürecinde Hükümetin yanında olduklarını belirtmiştir. Türk milletinin kendi idaresini hanedanlara veya zümrelere gelişi güzel terk etmesi sonucu ortaya çıkan zararı yakından tattığını ve idrak ettiğini belirten Hamdullah Suphi Bey, son inkılabın iki yüz seneden beri devam eden işler neticesinde zaman zaman düşen, ancak daima yeniden kalkarak yürüyen bir fikir hareketinin güzel bir meyvesi olduğunu belirtmiştir. Kayıtsız ve şartsız millet hakimiyeti fikrinin Türk milletinin benimsediği bir hayat ve istikbal ilkesi olduğunu vurgulamıştır. Türk Ocağı'nın fırka siyaseti yapmadığını ve yapmayacağını belirten Hamdullah Suphi Bey, Ocağın kurulduğu günden itibaren millet ve milliyet siyasetine sadık kaldığı, bunun yeni bir ifadesi olan millet hakimiyetine sadık kalacağını ve vatanın her köşesinde *"millet hakimiyetinin bekçiliğini"* yerine getireceğini belirtmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 68). Burada Hamdullah Suphi Bey, Türk Ocakları'nda *"inkılabın ve millet hakimiyetinin bekçiliği"* şeklinde iki görevin bulunduğunu belirtmektedir.

Tarihin en dikkat çekici aşamalarından birinde olduklarını belirten Hamdullah Suphi Bey, bu dönemde tahayyül edilemeyecek birçok hadiseye şahit olduklarını, Avrupa'da Almanya, Avusturya ve Rus imparatorluklarının yıkılışlarına şahit olduklarını, esaret altındaki birçok milletin bu imparatorlukların enkazından tekrar hayata ve hürriyete kavuştuklarını, aynı fırtınanın Osmanlı İmparatorluğu'nu da yediğini belirtmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 68). Bu fırtınanın Uzak Doğu'ya kadar uzandığını, Çin'de dahi cumhuriyetin başarı elde ettiğini, binlerce yıldır uyuşmuş ve donmuş gibi duran Çin kitlelerinin harekete geçtiğini, dini Mançu hanedanının yönetimden uzaklaştırıldığını belirtmiştir. İran'da da bir ihtilalin bulunduğunu, Ahundların İran'ı bataklığa sürüklemek istediğini, ancak yeni İran'ın mevcut olduğunu ve bunun önünde yıkılmaya mahkum olduğunu, İran'ın daima düşman kuvvetlerin müttefiki olduğunu ve ne zaman kımıldamaya başlasa Ahundların karşı koyması ile

karşılaştığını, ancak taassubun ezilmeye mahkum olduğunu belirtmiştir. Hamdullah Suphi Bey, İran'da telgraf haberlerinin kısıtlandığından bahsedilse de cumhuriyetçi ve milliyetperver hareketin geleceğinden emin olunması gerektiğini, geçici bir duraksama olsa da fırtınanın yeni İran'ı yükselteceğini ifade etmiştir. Serdar Sepe'nin temsil ettiği İran'ın Ahundların İran'ını ortadan kaldırmaya tarih tarafından davet edildiğini belirtmiştir. Daha güneyde ise Firavun zamanından beri efendi değiştirmekten başka bir şey yapmayan bir Mısır'ın olduğunu belirten Hamdullah Suphi Bey, Mısır'a binlerce yıldır İranlıların, Romalıların, Makedonyalıların, Arapların, Türklerin, Fransızların, İngilizlerin girdiğini belirtmiş ve Mısır'ın; *"fatih milletler için hazır tutulan serbest bir taht gibi"* olduğunu vurgulamıştır. Ancak, bugünkü Mısır'da milli bir şiarın, milliyet hiddetinin olduğunu, Araplığı kabul etmeyen ve eski Mısırlılık fikrine sadık kalan bugünkü Mısır'ın kadınlarıyla birlikte bağımsızlık mücadelesine giriştiğini belirmiştir. Bugünkü Mısır'ın çürümüş bir hanedanın iradesiz ve hissiz bir şekilde yabancılara teslim ettiği Mısır olmadığını, mücadele ve mücahede içindeki bir Mısır olduğunu vurgulamıştır. Sınıfların parça parça ettiği, mezheplerin didiklediği Hindistan'ın ise ne Babürlerin ne de İngilizlerin Hindistan'ı olduğunu belirtmiştir. Hindistan'ın başında *"millet peygamberi olan Gandi'nin"* bulunduğunu belirtmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 69). Burada Hamdullah Suphi Bey, Anadolu'ya yakın ve uzak devletlerde yaşanan değişimlerden bahsederek milli ve bağımsız yaklaşımların önemine vurgu yapmaktadır.

Türk milliyetperverliğinin siyaset sahasına geçtiğini belirten Hamdullah Suphi Bey, Orhun Kitabelerini konuşmasına mehaz yapmış ve Türk dünyasının ıssız, sessiz ve metruk milletine hitap eden bir kitabe olduğunu belirtmiştir. Bin iki yüz senedir Türk dünyasının hiçbir tarafında aks-i sada uyandırmayan bu tarihi hitabın asırlarca zaman sonra Anadolu'dan cevabını aldığını ve Anadolu toprakları içinde yükselen bir sesin asırlar önceki sese cevap verdiğini şu cümlelerle aktarmıştır: *"Türk'ün hakkı ve Türk için Türk Devleti'ni kuran ve Türk milliyetperverliğinin cihan karşısında en büyük timsali olan genç kahramanın sesidir. Onun Türkiye'si tarihin gözü Türk topraklarını seyrettiği ilk günden bugüne gelinceye kadar tam manasıyla milli vicdanına vasıl olmuş ilk Türkiye'dir. Ben bir Ocaklı sıfatıyla ve nimetşinas bir kalple rüyalarımızı bir hakikat haline geçiren ve yeni Türkiye'nin hürriyet-i vicdan kadar bütün emellerinin mümessili ve müdafii olan büyük kahramanı Ocağımızın bu mesud gününde hürmetle ve muhabbetle selamlıyorum."* Burada Hamdullah Suphi Bey, Türk tarihi için önemli bir yazılı kaynak olan Orhun Kitabeleri ile asırlar sonrasında Anadolu'da ortaya çıkan milli ve bağımsız Türk Devleti arasındaki sıkı bağlantıya işaret etmektedir. Diğer taraftan, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın yeni Türk Devleti'nin kuruluşundaki liderliğine vurgu yaptığı anlaşılmaktadır. Hamdullah Suphi Bey, Türk Ocakları'nın Türk vatanında yeni imanı, yeni medeniyeti, hayat aşkını, zevki, refahı, ümran ve intizamı, medresenin mezhep ihtilaflarıyla parçaladığı bütün Türkler arasında kardeşliği, birliği tesis eden mabetler olduğunu ifade etmiştir (*Ayın Tarihi,* "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 69).

Türk Ocakları'nın hakikate, ışığa, medeniyete doğru geçitleri gösteren bir rehber vazifesi göreceğini, dönemini geçiren medeniyetlerin hayata döndürülemeyecek ölüler olduğunu, bugünkü Yunanlıların Agora'yı geri getiremeyeceklerini ve tuniklerini geri giyemeyeceklerini belirten Hamdullah Suphi Bey, İtalyanların Roma medeniyetinden neleri muhafaza ettiklerine dair bir soru yöneltmektedir. Hamdullah Suphi Bey Türk Ocakları'nın Türk halkına dünyaya hakim olan Garp medeniyetini işaret ettiğini belirtmiştir. Hiçbir zaman dar bir milliyetperverlik gütmediklerini belirten Hamdullah Suphi Bey, Garp medeniyeti ile ilgili şunları söylemiştir: *"Bir taraftan kendi harsımızı arıyor, diğer taraftan sahnelerimizde Alman musikisini dinletiyor, İtalyan ressamlığını gösteriyor, Yunan heykeltıraşını, İngiliz edebiyatını, Roma kanunlarını gençlerimize tanıtıyorduk. Çünkü Ocaklar nazarında Türk, Garp ailesinin bir evladı olmak gerekti. Bugün ne mesuttur ki dün alimlerimizin sanatkarlarımızın hususi görüşleri gibi ortaya atılan bu fikirler artık bir devlet görüşü, bir*

devlet akidesi haline geçmiştir. İstediklerimiz şimdi birer hakikattir." Burada Türk Ocakları'nın Garp medeniyetine dahil olma konusunda bir misyon üstlendiği ifade edilmektedir. Bu amaç doğrultusunda Ocakların sarf etmiş olduğu emekten dolayı gururlu olduğunu belirten Hamdullah Suphi Bey, Türk kadını ile ilgili kanaatlerini de dile getirmiştir. Türk tarihinde Türk kadınının, hakan yanında bir hatun olduğunu, yani söz ve rey sahibi bir imparatoriçe olduğunu, erkeğiyle beraber at üstünde mücadele eden bir asker olduğunu, hayatın bütün mesaisine iştirak eden bir kahraman olduğunu belirtmiştir. Medresenin Türk kadınını ışıktan gölgeye, coşkun hayattan zaafa, hastalığa ve akamete sürüklediği belirtilen konuşmada, Türk milletinin kazanmaya başladığı hürriyetin sonucu olarak emsalsiz bir feyz temin edileceği, her Türk kadını ile Türk milletinin bir kat daha artmış olacağı ifade edilmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 70). Yenileşme sürecinin nihayeti olarak değerlendirilebilecek bu dönemde rota, Türk Ocakları açısından Garp medeniyeti olarak belirlenmiştir. Garp medeniyeti ile Türk kadınının toplumdaki yeri arasında bağlantı kurulmuş ve kadınlara tarihi temele dayanan aktif bir rol belirlenmiştir.

Türk Ocakları'nın ilim ve alimlerimiz için, sanat ve sanatkarlarımız için çalışmaya devam edeceğini, her Ocağın bulunduğu merkezde o merkezin istihsaliyle alakadar olacağı, halkın zihninde yeterli derecede yer tutmayan iktisat fikirlerini ve bu fikre bağlı olan hayati derecedeki menfaatlerini mütehassısların öğütleri ve irşatları ile Türk tabakaları arasında neşretmeye çalışacaklarını belirten Hamdullah Suphi Bey, yolları ayrı düşmüş gönülleri dağılmış Türk kitlelerini birlik fikrine davet etmeye devam edeceklerini belirtmiştir. Anadolu'nun muhtelif köşelerinde açılmış olan 71 Ocağın olduğunu, hiçbir taraftan yeterli derecede bir yardım görmedikleri halde Ocakların bölgelerde açılmaya devam ettiğini ve memleketin her köşesini kuşattığını belirten Hamdullah Suphi Bey, rüzgarların saçtığı tohumların yağmurlarla beslenmesi ve güneşin ısıtması gibi Türk Ocakları'nın da fikri rüzgarların saçtığı tohumlar olduğunu ifade etmiştir. Türk Ocakları'nın Türk milletinin döktüğü gözyaşlarıyla beslendiğini, zaman güneşinin onları ısıttığını ve büyüttüğünü belirtmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 70). Hamdullah Suphi Bey Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi'nin açılış konuşmasını şu cümlelerle tamamlamıştır: *"Türk Ocakları'nın murahhasları, sevgili kardeşlerim! Kalplerinizin aşkını, zekalarınızın kudretini bir araya getiriniz. Bu kudret ne kadar büyüktür. Size Ocağımızın bu tarihi gününde kalbimin en atışın muhabbetiyle selamlarken hayalimin gözüyle Ocaklar arasında ilim, hars ve iktisat cereyanlarını mütemadi dolaştıracak alimlerimizi sanatkarlarımızı hareket halinde seyrediyorum. Ne mübarek, ne aziz vazifeyi üzerimize almış bulunuyoruz. Kararlarıyla Türk milletine faydalar temin etmesini bütün kalbimle temenni ederek umumi kongrenin müzakeratını açıyorum* (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 70, 72)."

4. BİRİNCİ TÜRK OCAKLARI UMUMİ KONGRE BEYANNAMESİ

Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi Başkanı Ağaoğlu Ahmet Bey imzasıyla Umumi Kongrede alınan kararlara uygun olarak bir beyanname hazırlanmış ve ülke çapındaki Türk Ocakları'na gönderilmiştir. Bu bölümde beyannamede yer alan fikirleri ve kararları incelemiş olacağız. Beyannamenin başlangıcında Türk Ocağı'nın kuruluşu ve gelişmesi hakkında bilgiler verilmiştir. 12 yıl önce birkaç milliyetperverin toplantısı ile başlayan Ocak ve Ocakçılığın kendi tarihinde önemli bir gününün idrak edildiği, Ocaklıların dünkü toplantılarından bugünkü toplantının doğduğu belirtilmiş, Türk Ocağı'nın buhranların ve felaketlerin ortasında kuvvetini ihtiyaçtan ve hakikatten alan genç bir müessese olarak sürekli geliştiği vurgulanmıştır. Münevver Türk gençlerinin milli tarihin en bedbaht günlerinde vücuda getirdikleri Türk Ocağı'nın neşrine çalıştığı fikirlerin tam ve kesin zaferi ortasında yeni teşkilatını kurmak ve yeni mesaisini belirlemek üzere Umumi Kongresini gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Türk

Ocağı'nın İmparatorluk içindeki farklı unsurların husumet beslediği bir umumi hava içerisinde infial ile karşılandığı belirtilmiş, Ocağın kendi tarihinde maddi ve manevi birçok güçlüğü birer birer yıkmaya mecbur olduğu ve yıktığı vurgulanmıştır. Türk Ocağı'nın siyaset nazarında *bir nifak*, medrese nazarında *bir bidat, bir küfür*, Frenkperestler nazarında geriye giden *bir irtica'* olarak nitelendirildiği belirtilmiştir. Ocağın kapısındaki levhada Türk ismini görerek alayla seyredenlerin sayısının çok olduğu ifade edilmiştir. Türk Ocağı kurulmadan önce bireysel olarak milliyeti terennüm eden şairlerin, Türk tarihini araştıran müverrihlerin, alimlerin olduğu, ancak Türk Ocağı ile birlikte münferit ilim ve sanat kuvvetlerinin bir araya geldiği, Türk milleti için *yeni bir mihrabın kurulduğu* belirtilmiştir. Türk tarihinin büyük bir tarih olduğu, Türk Ocakları ve Ocaklı gençlerin ruhunun o tarihin izlerini taşıdığı, Ocaklıların teşkilatlarını maddi zorluklara karşı korumaya mecbur olduğu belirtilmiştir. Fikir ve onun doğurduğu müessesenin yardım istediği, yardım edenlerin ve yapılan yardımın az olduğu, Ocak ruhunun *"çok arızalı bir dağ yolunu aşarak ufukları çok geniş bir tepeye vasıl olduğu",* onun temsil ettiği ve uğrunda çalıştığı büyük fikrin aşağılarda enkaz haline geçmiş, köhne ve düşman müesseseler seyretmekte olduğu vurgulanmıştır. Ocağın zaman içinde haklı hale geldiği, Ocak tarihinde fikre ve müesseseye hizmet edenlerin minnet ve övgü ile anıldığı belirtilmiş ve şöyle devam edilmiştir: *"Şiirle ruhları tutuşturan ve kudsileştiren, ilhamını gönüllerimize nefh etmiş olan şairlerimizi Türk gençliğinin bir din kitabı gibi başının önünde ve kalbinin üstünde taşıdığı hikayeleri yazan nasırlarımızı, ilmin hidayet nurunu yolumuza seren alimlerimizi, unutulmuş Türk tarihinin engin ufuklarını gözlerimize tekrar açan müverrihlerimizi en büyüğünden en ufağına kadar muhabbet ile hürmet ile andık ve tebcil ettik."* Dağınık göklere sahip Türkleri fikir aşkının ateşinde eriterek tek çatı altında toplayan ilk Türk Ocağı'ndan bugüne kadar hizmet etmiş olan Türk Ocakları'na ve Ocaklılara en kalbi selamlar iletilmiştir. Yeni teşkilat ile ocakların aynı fikir için, aynı yolda, aynı usul ile çalışacağı, *"maddi vatandan daha harap olan manevi vatanın her köşesinde cedlerin vediaları (emanetleri) olan müesseselerimizi"* unutulmaktan ve zarardan korunması için çalışılacağı belirtilmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 72). Buradan, Beyanname ile Hamdullah Suphi Beyin yapmış olduğu konuşma arasında içerik benzerliği olduğu söylenebilir.

Türk milletinin dil sınırlarının yabancı dillerin istilasından korunacağı, Türk kültürünün bütün Türk vatanındaki hakimiyetinin kutsi bir amaç olarak takip edileceği belirtilmiştir. Türk kadınının Türk Ocağı'nın kurulduğu andan itibaren hür ve vazifesi olan bir vatandaş olarak telakki edildiği, Türk kadınının ortak mesai yapması konusunda Ocağın yalnızca bir iki merkezine münhasır kalmayacağı ve yaygınlaşacağı belirtilmiştir. Burada Türk kadınının teşkilatlarda ve kurumlarda çalışmaları ve görev almalarının önemsendiği vurgulanmaktadır. Kadınlarla ilgili bu fikre bütün Türk Ocağı merkezlerinde, hayati bir kıymet verileceği ve önemli ilkelerden biri olarak takip edileceği belirtilmiştir. Dar bir milliyetperverliğin daima reddedildiği belirtilmiş, Türk'ü Avrupa ailesine mensup bir fert olarak kabul ettikleri belirtilmiştir. Garp medeniyeti ile ilgili şunlar söylenmiştir: *"Eski Yunan'dan ve Roma'dan başlayarak bugünkü büyük ve fazıl milletlerin tarihlerini, sanatlarını, sanayi-i nefiselerini neşr etmekte vazifedar olduğumuzu unutmayacağız. Son İstiklal Mücadelemizde Garba karşı Şarkın ve Asya'nın bir köşesinde Garplılığı, Garp zihniyetini, Garp medeniyetini müdafaa ve muhafaza ettiğimizi ve bu muvaffakiyeti milli ruhumuza ve Garplı terbiyemize borçlu olduğumuzu her vesile ile ihtar etmekten hali kalmayacağız* (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 73)." Beyannamede Garp medeniyeti içerisinde olunduğu ve bu medeniyeti koruma azminde bulunulduğu vurgulanmıştır.

Türk Ocakları'nın bulunduğu yerlerde halkın iktisadıyla, mahalli istihsali ile ilgileneceği belirtilmiş; Türk alimlerin, sanatkarların, mütehassısların, ocaklara ziyaretler gerçekleştirerek yeni görüşlerin, yeni anlayışların gelişimine hizmet edecekleri ifade edilmiştir. Türk Ocakları'nın; *"feragat ve ulum zevki yerine hayat aşkı, fakr ve kanaat yerine refah ve*

ümran, güzellik, kuvvet fikrini, kuvvet zevkini" yayacakları vurgulanmıştır. Sonsuz bir gelecek için Türk milletinin ilim, hars ve medeniyet ihtiyaçları doğrultusunda vasıtaların artırılacağı belirtilmiş, iki yüz seneden beri binlerce ızdırap ve felakete içeriden ve dışarıdan gelen bütün darbelere rağmen bazen yavaş bazen hızlı bir şekilde inkişaf eden *"Türk inkılabını"* ve onun son kudsi meyvesi olan *"millet hâkimiyetini"* her türlü tehlikeye karşı Türk Ocakları'nın koruyacağı belirtilmiştir. Beyanname şu ifadelerle son bulmaktadır: *"Senelerce evvel ortaya attığı fikirlerin yeni bir hayata istinatgah olduğunu, temsil ettiği umdelerin bir zümre kanaati olmaktan çıkarak bir devlet siyaseti haline geçtiğini görmekle mübeşşir olan Ocak; ilim, hars, iktisat ve medeniyet yolunda deruhte ettiği mesaiye yeni muvaffakiyetlerin mevûd olduğuna iman ederek çalışmakta devam edecektir* (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 73)*."* Türk Ocakları'nın bulundukları bölgelerin iktisadi ve üretim durumlarıyla yakından ilgileneceği belirtilerek, Ocaklılara ekonomik bir vizyon da belirlenmek istenmiştir. Diğer taraftan, iki yüz yıllık bir dönemin ıstırapları neticesinde ulaşılan sonucun milli hakimiyet ve Türk inkılabı olduğu, Türk Ocağı'nın elde edilen kazanımların koruyucusu olacağı belirtilmiştir.

5. TÜRK OCAKLARI YASASI

Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi'nde "Ocak Yasası" kabul edilmiştir. Ayın Tarihine intikal eden Ocak Yasası'nda toplam 58 madde yazılmış, ancak 56. madde numarası atlanarak 57. maddeye geçilmiştir. Burada toplam 57 madde üzerinden değerlendirme yapılacaktır. Birinci maddede Türk Ocağı'nın 1912 yılı Mart ayında kurulduğu, ilk umumi kongresinin 23 Nisan 34'te Ankara'da gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Buradaki yılın 24 yazılacakken sehven 34 yazıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü Ankara'da toplanan ilk umumi kongre 1924 yılında gerçekleştirilmiştir. 1918 yılındaki kongre ise İstanbul'da toplanmıştır. Nihayet Ocak Yasası, 1924 tarihli Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi'nde kabul edilmiştir. Türk Ocağı'nın amacı ikinci maddede açıklanmıştır. *"Bütün Türkler arasında milli şuurun takviyesine, Türk harsının meydana çıkarılmasına, medeni, sıhhi tekamüle ve milli iktisadın inkişafına çalışmak"* amaçlar arasında zikredilmiştir. Ocağın fırka siyaseti ile uğraşmayacağı, hiçbir Ocaklının cemiyeti siyasi amaçlarına alet edemeyeceği üçüncü maddede hüküm altına alınmıştır. Buna karşılık, her Ocaklının, Ocak haricinde ikinci maddede yazılı amaçlara aykırı olmamak üzere siyasi kanaatine göre çalışmakta serbest olduğu dördüncü maddede yer almıştır (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 73; Karaduman, 2007: 509; Ölçekçi, 2020: 672). Türk Ocağı'nın amaçları arasında sağlık, sporla ilgili hükümler sıralanmış ve spor, ocakların faaliyetleri arasına dahil edilmiştir (Korkmaz-Biçer, 2018: 4; Candan-Bağırgan, 2010: 22). Ocağın siyasetle uğraşmaması öngörülürken, üyelerin Türk Ocağı'nın amaçlarına aykırı faaliyette bulunmamak şartıyla siyasetle iştigal edebilecekleri belirtilmiştir.

Ocak Yasası'nın beşinci ve altında maddesinde kimlerin Türk Ocağı'na üye olabileceği hükme bağlanmıştır. Buna göre *"neslen Türk olan veya hars dolayısıyla tamamen Türk duygusu ve Türk dileği besleyen ve mazileriyle Türklüğe bağlı olduklarını ispat etmiş bulunan her kadın ve erkeğin"*; 18 yaşından aşağı olmaması, kötü şöhretle tanınmaması, cinayet nedeniyle mahkumiyeti olmaması, medeni ve siyasi haklarından mahrum bulunmaması, belirli bir meslek ve maişete sahip olması halinde Ocağa üye olabileceği belirtilmiştir (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 73). Ocağa giriş usulü de Ocak Yasası'nın yedinci ve sekizinci maddelerinde açıklanmıştır. Ocağa üye olabilmek için en az iki seneden beri Ocağın üyesi olan iki kişinin tavsiyesiyle idare heyetine müracaat edilebileceği belirtilmiştir. İdare heyeti tavsiye edilen namzet hakkında tam bir kanaat elde edebilmek için üç ay süreyle araştırma yapabileceği, bu sürenin sonunda olumlu veya olumsuz kesin cevabını vereceği vurgulanmıştır. Fahri üyeler konusu da dokuz ve onuncu maddelerde belirtilmiştir. Türk olmadıkları halde Türklüğe büyük

hizmetleri geçmiş olanların idare heyetinin teklifiyle veya doğrudan Umumi Kongre tarafından fahri üye olabilecekleri karar altına alınmıştır. Fahri üyelerin Ocağın toplantılarında bulunabileceği ve hars heyeti görüşmelerine de katılabileceği vurgulanmıştır (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 73).

Ocağa üye olan şehirdeki Ocaklının yılda dört taksitte olmak üzere en az dört lira, köydeki Ocaklının ise iki lira aidat vermekle yükümlü olduğu 11. maddede hükme bağlanmıştır. Seyahat veya görev nedeniyle bir aydan fazla herhangi bir yerde kalan Ocaklının taksitini bulunduğu yer Türk Ocağı'na vermesi gerektiği ve oradan alacağı makbuzun bütün ocaklar tarafından geçerli olduğu Ocak Yasası'nın 14. maddesine işlenmiştir. Yeni bir Ocağın açılmasına dair usul, 12. maddede açıklanmıştır. Buna göre, Ocağa asıl üyelerden iki kişi, yeni açılacak Ocağın faydalı olacağına ve şartların uygunluğuna dair gerekçeleri merkez heyetine ispat etmeleri ve heyetin uygun görmesi üzerine bulundukları yerlerde Ocak açabilmeleri hükme bağlanmıştır. Herhangi bir Türk Ocağı'na üye olan Ocaklının bütün ocakların üyesi olduğu 13. maddede yer almıştır (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 74).

Türk Ocağı'nın hususi ve umumi olmak üzere iki türlü teşkilatının bulunduğu, **hususi teşkilatta** *mahalli kongre, heyet-i idare, murakabe heyeti, bütçe heyeti*; **umumi teşkilatta** ise *umumi kongre, merkez heyeti, murakabe heyeti, hars heyeti* oluşturulması gerektiği 15. maddede belirtilmiştir. *Mahalli kongrelerin* her yıl Mart ayının ilk Cuma gününde toplanacağı, mahalli kongre üyelerinin en az onda üçünün hazır bulunması ile kongrenin açılabileceği, bu oranın sağlanamaması durumunda toplantının bir hafta ertelenmesi ve ikinci toplantıda üye sayısı ve oranına bakılmaksızın müzakerelere başlanması gerektiği karar altına alınmıştır. Mahalli kongrede; Toplantı için başkan ve katiplerin seçilmesi, idare raporunun okunması ve müzakeresi, ocağın bütçesinin tetkik ve tanzimi için bir encümenin seçilmesi ve ocak bütçesinin onaylanması işlemlerinin gerçekleştirileceği Ocak Yasası'nın 16, 17, 18 ve 19. maddelerinde hükme bağlanmıştır (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 74).

İdare heyeti mahalli kongre tarafından bir yıl süreyle seçilen 7 (yedi) kişiden oluşacağı, bu heyetin Ocağı temsil ve idare edeceği, Ocağın bütün icraatından mahalli kongreye ve heyet-i merkeziyeye karşı sorumlu olduğu belirtilmiştir. İdare heyeti üyesi içinden reis, katip, murahhas-ı mesul, muhasebeci ve veznedar seçeceği, reisin heyet-i idare tarafından alınan kararları uygulama yetkisine sahip olduğu, yasa hükümlerini icrada bizzat maddi işlerde ve idareye ilişkin işlerde heyet-i idare kararıyla hareket edeceği, Ocağın haberleşmesinin reis tarafından imza edileceği, idare heyetinin bütün işlerini karara bağlayacağı, idare heyeti üyelerinden herhangi birinin beş kez toplantılara mazeretsiz katılmaması durumunda bir ihtardan sonra istifa etmiş sayılacağı, yerine ise en fazla oy almış olan yedek üyelerden birinin davet edileceği, idare heyetinin uygun görmesi halinde mahalli kongrenin toplantıya davet edebileceği, Ocak üyelerinden onda üçünün müracaatı ve bu teklifin merkez heyetince onaylanması durumunda idare heyetinin mahalli kongreyi toplantıya davet etme mecburiyeti bulunduğu, üyeler arasındaki ihtilaflarda idare heyetinin, üyeler ile idare heyeti arasındaki ihtilaflarda ise mahalli kongrenin hâkim olduğu, Türklük ve Ocaklık şerefine zararlı herhangi bir suç zannı altında olan üyelerin tetkik neticesinde suçlarının sabit olduğunun ortaya konulması halinde ilgili üyenin davet edilerek savunmasının alınması ve savunmanın çoğunlukla yeterli görülmemesi üzerine Ocaktan ihraç kararı verilebileceği, üyenin yazılı olarak mahalli kongreye savunma vermesi durumunda ise idare heyetinin ihraç kararının sebeplerini mahalli kongreye açıklamaya mecbur olduğu Ocak Yasası'nın 20-28. maddelerinde hükme başlanmıştır (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 74-75). Yasanın 29. maddesinde *bütçe heyeti* tanımlanmıştır. Mahalli kongre tarafından ocağın bir yıllık gelirlerini ve masraflarını düzenlemede görevli üç kişilik geçici bir heyet olduğu belirtilmiştir. 30. maddede ise *murakabe heyeti* açıklanmıştır. Mahalli kongre tarafından idare heyetinin

hesaplarını görme konusunda yetkili ve seçilmiş üç kişilik bir geçici heyet olduğu vurgulanmıştır (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 75).

Umumi kongrenin bütün ocaklar tarafından seçilerek gönderilen birer üyeden oluştuğu, umumi kongrenin toplanacağı yerin Ankara olduğu Ocak Yasası'nın 31 ve 32. maddelerinde hükme bağlanmıştır. Umumi kongrenin toplantıya mahsus reisi ve katipleri seçeceği, ocakların raporlarının okunacağı ve müzakere edileceği, genel durumun tetkik edileceği ve ocakların genel faaliyetlerinin düzenleneceği ve belirleneceği, bir heyet-i merkeziye, genel ve daimi bir hars heyetinin seçileceği, umumi kongredeki görüşmelerin aynen kayıt altına alınarak basılacağı ve bütün ocaklara gönderileceği 33 ve 34. maddelerde detaylandırılmıştır. *Merkez heyetinin* umumi kongre tarafından seçilen 12 (oniki) üyeden oluşacağı, bu heyetin hiçbir ocağa mensup olmayacağı ve bütün ocakların ortak bir mercii olduğu, görev yerinin Ankara olduğu, kendi üyelerinin çoğunluğu tarafından gösterilecek lüzum üzerine geçici olarak farklı bir yerde toplanabileceği, Ocak Yasası'nın ikinci maddesi gereğince ocaklar tarafından yapılacak mesainin ve bütün ocakların idare ve hesaplarına ait işlemlerin merkez heyetinin gözetimi ve denetimine tabi olduğu, kendi üyeleri arasından bir reis-i umumi, bir katib-i umumi, bir teftiş heyeti, bir muhasip ve bir veznedar seçeceği, merkez heyeti kararlarını reis-i umumi, katib-i umumi ve muhasipten oluşan üç kişilik bir *icra heyetinin* uygulayacağı ve bu heyetin aylık merkez heyeti toplantılarında uygulamalara dair açıklamalar yapmakla yükümlü olduğu, merkez heyetinin bütçesini tanzim edeceği, bütün ocakların gelişimi için gerekli olan kaynakları arayacağı, harcamalar konusunda daima denetim ve gözetim görevi olduğu, merkez heyeti yazışmalarını reis-i umuminin bulunmaması halinde katib-i umuminin imzalayabileceği (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 75), merkez heyetinin en az ayda bir toplanacağı, bütün ocakların her türlü yazılı ve şifahi yayınlarını tanzim ederek mecmua, kitap, risale yayımlama, ocaklara konferansçılar, sanat ve ihtisas uzmanlarını gönderme, seyyar sergiler düzenleme, ocak müzelerinin, okuma salonlarının, kütüphanelerin oluşturulmasına yardımcı olma, milli iktisadın gelişimine rehberlik etme, bütün Türkler arasında milli şuurun kuvvetlenmesi için tedbirler alma da merkez heyetinin cümle görevleri arasında olduğu, gerekli görüldüğü zamanlarda ocakların idare heyetlerinden mahalli durumu aydınlatmak üzere raporlar talep edebileceği, Türk Ocağı'nın fikirlerini yaymak üzere yeniden canlandırarak ayda bir *"Türk Yurdu"* mecmuasının merkez heyeti tarafından yayımlanacağı Ocak Yasası'nın 35-45. maddelerinde hüküm altına alınmıştır (*Ayın Tarihi*, "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 76).

Hars heyeti ile ilgili kısımlar da Ocak Yasası'nın 46-49. maddelerinde detaylandırılmıştır. Buna göre, hars heyetine üye olabilmek için hars ve ilim ile şöhret kazanmak gerektiği, hars heyeti üyeliğinin hayatta olmak kaydıyla umumi kongre tarafından seçileceği, hars heyetinin en az on kişi en fazla ise kırk kişi olabileceği, bu heyetin bütün ocakların harsi ve ilmi bir organı olduğu, merkez heyetinin hars heyetinin ilmi görüşlerinden ve tavsiyelerinden istifade edeceği, Türklüğü ilgilendiren bütün harsi ve ilmi konularda merkez heyetinin hazırlayacağı araçlardan yararlanarak gerekli mesainin hars heyeti tarafından üstlenilerek düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Hamdullah Suphi, Ziya Gökalp yanında Rıza Nur, Necip Asım ve İstanbul Asar-ı Atika Müzeleri Umum Müdürü Halil Ethem "Hars Heyetine" seçilmişlerdir. *Murakabe heyetinin* ise umumi kongre tarafından merkez heyetinin hesaplarını denetlemek üzere üç kişilik bir heyet olduğu, hazırlayacağı raporları da yıllık toplantılarda okunmak üzere hazırlayacağı 50. madde hükmünde yer verilmiştir. Ocak Yasası'nın 51. maddesinde ise *teftiş heyeti* açıklanmıştır. Teftiş heyetinin merkez heyeti üyeleri arasından ocakların denetlenmesi ve gözetlenmesi amacıyla üç üyenin seçileceği, müfettişlerin ocakların işlerini, hesaplarını teftiş etme veya hükümlerinin ve çalışma programının uygulanmasına nezaret etme görevinin olduğu ve raporlarını da merkez heyetine vereceği hüküm altına alınmıştır. Ocak Yasası'nın 52. maddesinde yedek üye konusu açıklanmıştır. Heyetlerde herhangi bir nedenle boşalma olması durumunda merkez heyeti ve idare heyeti için

beşer; bütçe, murakabe heyetleri için ikişer üyenin yedek üye olarak seçileceği, seçilmiş üyelerden en çok oy alanların geçici veya daimi olmak üzere davet edileceği belirtilmiştir (*Ayın Tarihi,* "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 76; Karaduman, 2007: 509). Ocakların ve Ocaklıların faaliyetlerinin gözetime ve denetime tabi tutulduğu, teşkilat içinden bir kontrol sistemi kurulduğu anlaşılmaktadır.

Türk Ocağı'nda yapılacak tüm seçimlerin gizli oyla yapılacağı, Türk Ocağı Yasası'nın güzel bir şekilde uygulanmasını temin etmek üzere merkez heyeti tarafından bir talimatnamenin düzenleneceği, Türk Ocağı Yasası'nın umumi kongre çoğunluk kararı ile değiştirilebileceği, Türklüğe hizmet etmiş olanların heykellerinin yapılarak fotoğraflarının ocaklara asılacağı, isimlerinin ocaklar özel levhasına yazılacağı, ilgili şahıslara teşekkür, takdir veya selamı ihtiva eden yazılı belgeler verilerek taltif edilecekleri, bu taltifi hars heyetinin hazırlayarak umumi kongreye sunacağı, kongrenin çoğunluk kararıyla taltif durumunun tespit edileceği ve alınacak kararın da Türk Ocağı'nın umumi yayını olan Türk Yurdu ile ilan edileceği, Türk Ocağı Yasası'nın 53, 54, 55, 57 ve 58. maddeler hükmünde detaylandırılmıştır (*Ayın Tarihi,* "Türk Ocakları Kongresi", 1340: 76). Seçimlerin gizli oyla yapılması kararlaştırılarak, olası bölünmeler ve kırgınlıklar engellenmek istenmiştir. Türklüğe hizmet etmiş olanların tespiti görevi de Hars Heyetine verilmiş ve ödüllendirmede bir usul belirlenmiştir.

SONUÇ

Türk Ocakları, resmi kuruluş tarihi olan 1912 yılından itibaren nizamnamede belirtilen amacına uygun olarak yürütmüş olduğu faaliyetler neticesinde Türk kültürü ve milliyetçiliği için kurulmuş olan teşkilatlar arasında öne çıkmış ve çatı bir kuruluş konumuna yükselmiştir. Türk Ocağı, kendisinden önce kurulmuş olan Türk Derneği ve Türk Yurdu Cemiyeti'ni kendi teşkilatı ile bütünleştirmiştir. Her iki cemiyete üye olan Türk milliyetçileri, Türklüğe hizmet etmek amacıyla Türk Ocakları'nda bir araya gelmiş ve Ocağın her geçen gün büyümesine katkı sağlamışlardır. 1918 yılını kadar olan süreçte Ocak, İttihat ve Terakki yönetimi tarafından desteklenmiş, Mütareke Döneminde işgallere karşı gerçekleştirilen mitinglere destek vermiş ve Türk milletinin bağımsızlık mücadelesinden yana tavır almıştır. Türk Ocağı ileri gelenleri de halkın örgütlenmesinde aktif görevler üstlenmişlerdir. İstanbul'un işgali ile Türk Ocağı merkezi birkaç kez işgal edilmiş, yöneticiler ve üyelerden önemli bir kısmı Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılmıştır. Bu süreç, Ocağın resmi faaliyetlerine ara vermesine neden olmuş, Ocak üyelerinin bağımsızlık mücadelesine yoğunlaşmasını sağlamıştır. İstanbul Türk Ocağı'nın işgal edilmesi ile birlikte Ocak merkezi de Ankara'ya taşınmıştır.

Milli Mücadele'nin başarıya ulaşması, Türk Ocakları'nın da yeniden doğuşuna ve hızla büyümesine katkı sağlamıştır. Türk Ocağı kurucularının ve üyelerinin Milli Mücadele'de ve Anadolu'da kurulan yeni Türk Devleti hükümetlerinde görev alması, Ocağın hızla büyümesindeki en önemli amil olmuştur. Resmi faaliyetlerine bir süre ara veren Türk Ocağı'nın Ankara'da fiilen 29 Aralık 1922'de, resmen ise 23 Nisan 1923'te açılması ile Ocak faaliyetlerinde yeni bir süreç başlamıştır. İnkılaplar sürecinde Hükümet ile Türk Ocakları'nın aynı çizgide bir politika yürüttüğünü söyleyebiliriz. Bu dönemde Türk Ocakları, Hükümetin inkılaplar politikasını kamuoyunda desteklemiş, Hükümet de Türk Ocakları'na gerekli desteği maddi ve manevi olarak sağlamıştır. Milli Mücadele sonrasında kurulan yeni Hükümetin özellikle millet ve milliyet politikası ile Türk Ocakları'nın aynı konulardaki politikası, birlikteliği kuvvetlendirmiştir. Türk Ocakları, Hükümetin gerçekleştirmeyi düşündüğü veya gerçekleştirdiği değişikliklerde toplumsal alanda temsilci gibi hareket etmiş veya algılanmıştır. Nihayet Türk Ocakları, teşkilat olarak siyasetle uğraşılmayacağını yazılı mevzuatlarında

belirtmiş olsa da tarihi gelişmeler, Ocakların tamamen siyaset alanı dışında kalamadığını göstermektedir.

Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi, Türk Ocakları tarihinde önemli bir yer işgal etmektedir. 22-26 Nisan 1924 tarihlerinde yapılmış olan Kongreye 56 Türk Ocağı temsilcisi katılmıştır. Ankara Türk Ocağı önderliğindeki Kongreye katılanların büyük çoğunluğunun (42 kişi-% 75) milletvekili olması, Kongrenin siyasi olarak önemini artırmıştır. Türk Ocağı'nın kuruluşundan itibaren yoğun emek harcayan ve Ocağın ileri gelenlerinden Hamdullah Suphi ve Ağaoğlu Ahmet Bey gibi tanınmış isimlerin olması, bu Kongrenin sadece Anadolu'daki Türkler için değil diğer coğrafyalarda yaşayan Türkler için de kıymetli olduğunu göstermektedir. Hamdullah Suphi Beyin konuşması, Kongre Beyannamesi ve Ocak Yasası'na bakıldığında dünyadaki bütün Türkleri ilgilendiren konulara da yer verildiği, Türklük şuuruna yönelik bir bakışın Kongre üyelerini kuşattığı söylenebilir.

1918 yılında 28 şubesi olan Türk Ocağı, 1924 yılına gelindiğinde şube sayısını 71'e yükseltmiştir. Özellikle 1922-1924 sürecinde ciddi bir artış olduğu anlaşılmaktadır. Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi sonrasında ise Türk Ocakları hızla gelişim sürecine girmiş, faaliyetlerini de genişletmiştir. Ocaklardaki faaliyetlerde çeşitlilik artmış, en ücra yerlere kadar ulaşım sağlanmıştır. Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi ile bütün ocakların ilk defa geniş ve yaygın temsilci katılımı sağlanmıştır. Kongrede müzakere edilen konuların, inkılapların seyrine etki ettiği söylenebilir. Türk Ocakları'nın Türk milleti ve kültürüne dair çalışmaları da Hükümet ve kamuoyu tarafından yakından takip edilmiştir. Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi ile Türklerin Garp medeniyeti içerisinde yer aldığı ve gelinen süreçte bunun bir zaruret olduğu ilan edilmiştir. Kadının toplumda ve iş hayatında daha aktif görevler alması gerektiği vurgulanmış, tarihi örneklerle bu konu desteklenmiştir. Türklerin dili, kültürü, tarihi üzerine çalışmalar yapılmasının önemli olduğu vurgulanmış olmakla birlikte Türk iktisadı ve üretimi üzerinde özellikle durulmuş, Türklerin iktisadi açıdan büyümeleri ve gelişmeleri gerektiği ve Türk Ocakları'nın kendisini bu konuda görevli saydığı anlaşılmaktadır.

Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi ile "maddi vatan" ve "manevi vatan" tanımlaması yapılmış, her iki vatanın korunması konusunda Türk Ocakları'nın görevli olduğu ve özellikle manevi vatandaki harabatın önlenmesinin daha zaruri bir hal aldığı belirtilmiştir. Ecdadın eserlerini, müesseselerini korumak gerektiği vurgulanmış, Orhun Kitabelerinin bağımsız yeni Türk Devleti ile hayat bulduğu, Anadolu'nun bütün Türkler için bir merkez olduğu vurgulanmıştır. Burada Türkçülüğün merkezi olarak da Anadolu işaret edilmektedir. Türkler için Türk Ocakları'nın bir merkez olduğu, ocakların Türklerin yöneldiği bir makam olduğu vurgusu yapılmıştır. Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresi'nde kabul edilmiş olan Ocak Yasası ile Ocakların kuruluşu, amaçları, faaliyetleri; Ocaklıların üyeliğe kabulleri, görevleri, sorumlulukları gibi birçok usule ve esasa dair hükümler belirlenmiş, çerçeve ortaya konulmuştur. Nihayet Birinci Türk Ocakları Umumi Kongresinde, ocakların tarihi birikiminden hareketle Türk Ocakları tarihi açısından önemli kararlara imza atılmış, alınan kararlar sonraki kongrelere mehaz olmuştur.

KAYNAKÇA

Ahmad, Feroz, (2010). *İttihat ve Terakki (1908-1914)*, Çeviren: Nuran Yavuz, 8. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Akbulut, Yunus Emre, (2020), "Mütareke İstanbul'unda Türk Ocağı ve Ocaklıların Faaliyetleri", *Milli Mücadelede Cephe Gerisi ve İstiklal Yolu Gençlik Sempozyumu Bildirileri,* 17-20 Ekim 2019, Çankırı, 347-368.

Akçura, Yusuf, (2018). *Türkçülüğün Tarihi*, Hazırlayan: Erol Kılınç, 4. Basım, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Akçura, Yusuf, (2018). *Üç Tarz-ı Siyaset*, Aktarma-Uyarlama: Mustafa Yeni-Erol Kılınç, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Akşin, Sina, (2017). *Kısa Türkiye Tarihi*, 23. Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Aslan, Celal-Tansü, Yunus Emre, (2020), "Kuruluşundan Kapanışına Kadar Bir Kültür Kurumu Olarak Türk Ocakları", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences (JOSHAS Journal)*, Vol: 6, Issue: 27, 801-810.

Ayın Tarihi, (Mart-Nisan-Mayıs-Haziran 1340). "Türk Ocakları Kongresi", Matbuat ve İstihbarat Müdiriyet-i Umumiyesi, Ankara, Cilt: 3, Sayı: 7, 8, 9, 10, s. 65-76.

Candan, Nurullah- Bağırgan, Tanju, (2010), "Türk Ocaklarından Halkevlerine: Türkiye'de Sporun Erken Dönem Öyküsü", *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Temmuz, XV (3), 17-32.

Eldek Güner, Hikmet, (2018), "Türk Ocakları, Mimarisi ve Geleneksel Öğeleri; Ankara ve İzmir Örneği", Online Journal of Art and Design, Volum 6, İssue 1, January 2018, 99-118.

Hilav, Selahattin, (2011), "Düşünce Tarihi (1908-1980)", *Türkiye Tarihi 4- Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, Cem Yayınevi, İstanbul, 383- 414.

Karaduman, Hüseyin, (2014), "Türk Ocakları ve Hars Müzeleri", *Vakıflar Dergisi*, Sayı XXX, Ankara 2007, 503-518.

Karpat, Kemal H., (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Keskin, Mustafa, (1999). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara.

Koçak, Cemil, (2016), *Tek Parti Cumhuriyet ve Şefler*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Kodal, Tahir, (2014). "Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, Sayı: 52, Erzurum, 295-314.

Korkmaz, Sevda - Biçer, Turgay, (2018), "Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Ocakları ve Spor", *İÜ Spor Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 1-11.

Lewıs, Bernard, (1998), *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, 7. Baskı, Çev. Prof. Dr. Metin Kıratlı, TTK Yayınları, Ankara.

Ortaylı, İlber, (1999). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Ölçekçi, Haluk, (2020), "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı'nın Ankara'daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi", *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, Yıl 2, Sayı 4, Aralık, 664-690.

Pınar, Mehmet, (2015), "Adana Türk Ocağı ve Faaliyetleri (1923-1931)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 41, Aralık 2015, 537- 552.

Safa, Peyami, (2006). *Türk İnkılabına Bakışlar*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

Tuna, Ezgi, (2015). *Batı Anadolu Türk Ocakları 1923-1931*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Tunaya, Tarık Zafer, (2011). *Türkiye'de Siyasal Partiler (İkinci Meşrutiyet Dönemi 1908-1918)*, Cilt: 1, İletişim Yayınları, İstanbul.

Zürcher, Erık Jan, (2020), *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çev. Yasemin Saner, 4. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul.

https://www.ttk.gov.tr/tarih-cevirme-kilavuzu/